

Nemunas

Nr. 43
(361-802)

2011 m.
gruodžio 15-21 d.

Kaina 2,50 Lt

KAUNO KULTŪROS IR MENO SAVAITRAŠTIS

Romas LINIONIS. „Tėvų namuose“. 1989 m. – 2 p.

www.nemunas.net

9 770 134 314007

Kauno Laiptai

Proza

Henrikas Algis ČIGRIEJUS

Poezija

Valdas GEDGAUDAS

3-8 p.

Dovilė PUKERTAITĖ

Poezijos paslaptys:
tarp žodžių ir eilučių

Alfredas GUŠČIUS

Taurėje – ir auka, ir atpildas

Kūrybinė drąsa ir baimė

Knygų sieną

Trumpai...

Audronė MEŠKAUSKAITĖ

Ši kartą apie saulę

Šiais metais Kauno lėlių teatras džiaugiasi galédamas mažiesiems žiūrovams pristatyti neeilinę Kalėdoms ir Naujiesiems metams skirtą premjerą. Šiaip jau bet kuri premjera tokia lyg iš turėtų būti, tačiau inercija ir išročiai dažnai nusineša jau praminta vaga. Na, o ši kartą spektaklio kūrėjų gretose yra debiuojančiųjų, todėl juntamas aiškus naujumo kvapas.

Pjesės autorė Erika Drungytė dėkoja teatrui už galimybę paméginti rašyti vaikams, nors anksčiau niekada to nėra dariusi. Ir kalba jiems ne apie sniegą, besmegenius, Kalėdų Senelio dovanas, o apie Kalėdų saulę ir primirštus stebuklus. Premjera „Kalėdų saulė“ kvečia į artėjančias šventes pažvelgti kiek kitaip. Tas „kitaip“ pastebimas tik mums, jau nutolusiems nuo tradicijų ir prisišvartavusiems prie *maximus* prekybstalių, o kažkada jis buvo toks išprastas ir aiškus. E. Drungytė parašė neabejotinai didaktinę pjesę ir net nemégina to slėpti. Tačiau svarbiausia joje – mitologiniai elementai, besiskleidžiantys šiandienos vaikams priimtinioje aplinkoje. Pjesės autorės ir spektaklio režisieriaus Andriaus Žurausko duečas puikiai susiejo prieitį su dabartimi, išputė gyvybės praeityje pasenusiems klodams. Senelės paskaia nedvelkia naftalinu, o primeina archajiškas istorijas, kurios tebegalioja ir mūsų pasaulyje. Tereikia jas iš naujo atrasti ir pritaikyti sau. Todėl spektaklis skirtas tiek patiem mažiausiesiems, tiek juos atlydžiusiems žilagaliams sene liams, kurie, tikėtina, retai kada kalbasi apie tai su savo vaikaičiais.

Spektaklio pradžioje susitinka du vaikai ir jų močiutė, užduodant klausimą apie šventes, anksčiau jiems net neatėjusių į galvas. Kas yra Kalėdos, kas yra pasaulis, kodėl visa, kas yra aplinkui, gyva, kodėl Kūčių vakara gyvuliai kalba? Kartu ieškojimų kelias leidžiasi į žiūrovai, lengvai tapatinamiesi su mažaisiais pagrindiniais veikėjais. Tik šiek tiek gaila, kad jauni aktoriai vis dar ne itin profesionaliai valdo marionetes. Jos juda, tačiau neįtinka žiūrovų, todėl vis traukia stebėti ne jas, o aktorius, kurie bent jau balso intonacijomis pertekliai tikrasių emocijas. Šalia energingos ir šiltos aktorių Audronės Daugėlytės, atliekančios senelės vaidmenį be lėlės, pagrindiniai veikėjai dar labiau pasislepia. Kalviui taip pat lemta tapti kiek vangoku pasakos veikėju, nes visas jo tekstas – keistas patarlių rinkinys.

Ir pradžią kiek netikėta, kad pagrindinis kalėdinio spektaklio simbolis – saulė, bet senosis autentiškos giesmės, kompozitorius Raimundo Martinkėno pateiktos šiuolaikiškai ir subtiliai, lyg ir viską paaiškina apie Kalėdų rytagą prazystančią rožę. Taip atskleidžiami senieji mitologiniai kloدارai, įgaivę subilių, poetiškų pavidalų, nes šiandien daug ką įvardijame daug paprasčiau.

Žinoma, saulė spektaklyje netiketai dingsta, ir vaikai su senele, padedami stebukladario Kalvio, Elnio Devyniaragio, išvyksta į mišką jos ieškoti. Sutinka du niekdarius – Slogutį ir Babaušį, tačiau randa būdų, kaip nugalėti juos ir pasaulį padorusią užvaldyti Tamsą. Visi spektaklio veikėjai – klasikiniai pasakų, saknių gyventojai, bet patekę į kiek kitokias, neįprastas situacijas.

Žinoma, kartais gal ir norėtu, kad vaikai teisybės ieškoti iškeliautų ne į miškus, o į klaudžias gatves, kuriuos miesto žiūrovui atrodytų kiek artimesnės, tačiau ši kartą spektaklio stilistika tokį pasirinkimą pateisina. Dar labiau džiugina pjesės siužeto saikingumas. Ne kartą teko stebėti vaikams skirtus spektaklius, kurių siužeto vingiai ir peripetijos, veikėjų gausa net ir suaugusiuosius verčia gerokai pasuktį galvą. O „Kalėdų saulė“ stebina „švara“. Pradendant estetiška dailininkės Aldo-

nos Jankauskiénės scenine „žiema“ (scenografija beveik nesikeičia ir to visiškai nepasigendi), baigiant vos keliais veikėjais ir labai aiškiomis, tiksliomis mizanscenomis. Ši kartą Tamsą įveikti pasirodė gal net pernelyg lengva.

Jei kam užklisia kiek besikartojanti blogiukų stilistika (kalba, kostiumai...), tai tik tiems, kurie Kauno lėlių teatre lankosi kiekvieną savaitgalį. Kita vertus, gal ir simboliška, kai kalėdinis, metus bai-giantis spektaklis šio to pasiskolino.

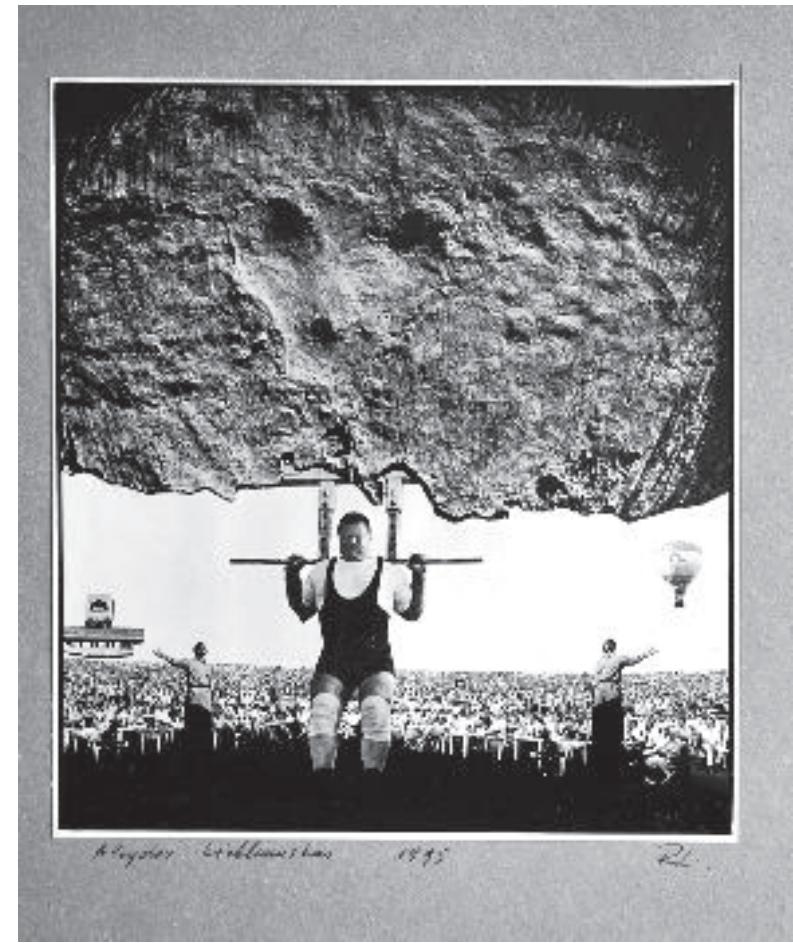
Kauno valstybinio lėlių teatro nuotraukos

na iš anksčiau scenoje rodytuojų. O A. Žurauskui, dar visai neseniai sedusiam į režisieriaus kėdę, galime padėkoti už gyvą ir šiltą spektaklį, kurio veikėjai netapo trafaretiški, tačiau ir nenuslydo į lėkštą šiandienos ženklu rankojimą. Autentiškumui pasiekiai kartais, atrodo, reikia tiek nedaug – kad katinas glaustyti aplink senelės kojas taip, kaip gyvenime, kad vaikai kalbėtų ne kaip balanos gadynę menančiose pasakose, o kaip išprasta šiandien. Tuomet šalia puikiai gali skleisti senojo išmintis. Spektaklis žengė žingsnį teisinga linkme, todėl pa-linkėkime, kad kitą kartą tai darytų dar drąsiau ir nebijočių keistis.

Dar Kapsukas ar jau Marijampolė?

Fotomenininkas **Romas Linionis** gimė Marijampolėje, tačiau mokėsi ir dirbo jau Kapsuke. Iki šiol kalbėdamas painioja šiuos du pavidinimus, kurie jam žymi ne tiek miesto, kiek jo paties asmeninę is-

Nukelta i 9 p.

Romo LINIONIO montažas.

Nemunas

KAUNO KULTŪROS IR MENO SAVAITRAŠTIS

Mieli mūsų skaitytojai,

Jūs galite tapti pačiais dosniausiais „Nemuno“ rėmėjais – tereikia užsipernumeruoti savaitraštį 2012 metams!

Prenumerata metams kainuoja 90 Lt.
Prenumeruoti galite visuose pašto skyriuose,
internetu – www.post.lt ir www.prenumerata.lt,
redakcijoje – Gedimino g. 45, tel. (37) 322244, 322266.

Henrikas Algis ČIGRIEJUS

Balius

Saločių šaulių kuopa kariuomenės ir visuomenės dienos iškilmėse. Saločiai, 1938 m. gegužės 22 d. Nuotrauka p. CHAITAITĖS, Saločiai.

Senasai Antanas éjo gan sparciai – kiek jau spartūs gali būti šluibai – ir švankia lazda skambino žemę. Pagaliau atslinko žiema, ir visi keliai, purvynai, liugynai apsitraukė kietą pluta, kai kur šerpejo aštriaus ragožiai. Antano batai buvo seni ir sunkūs, vietomis prasijoje, vietomis suraišioti, bet vis tiek tai buvo batai, ne naginės, su batais žmogus per pasaulį ne šlepsi, o eina. Sermukšniné šito raišio lazda irgi sunki, jí – ir pasirémimo padargas, ir ginklas. Ir, kaip sakoma, vienas turtas. Seniau ubagai nešiodavosi net po dvi lazdas, viename iš tų dviejų gale – botagas, kitame – didelė vinis. Baisus daiktas šunims: vienas galas kai duria, kitas kerta. Arba – kai vienas šnioja, o išiutės šuva puola, tai tuo užgrūvia ant smaigo... Bet tai buvo anais, gerokai senais dar laikais, o varteta Antanas šunų nebijojo, su jais jis mokejo sutarti. Tiesa, kaip jau sakyt, dabar, kaitais laikais, jau išsiskirsčius į vienkiemius, šunų gaujos smarkiai sumažėjusios. Sodybose priristi prie būdų, jie tik žvangina grandinėmis ir vien liūdnose galvose prisimena buvusių laisvę. Ju akys dažniausiai nepiktos. Paloti tai tie dar paloja, vakarais vyksta savotiška tų sargybinų sąsąka.

Palikim šunis ramybėje.

O lazda Antanas, kaip ir daugeliis vargo ir kelio žmonių, nuosirdžiausiai godojo. Per ilgą laiką jo delnas buvo gražiai nugludinęs kriukį, sakytum, nopoliravęs. Guldamas šitą lazdos galą jis prisiglaudavo prie veido. Su savo šermukšnine buvo nutaręs ir į kapą gulti, šermukšnis mat net ir prieš velnią geras ginklas. Ką žinai, su kuo gali tekti TENAI susitikti.

Antanas éjo niurnédamas, krenkšdamas, nusispaudamas ir kalbédamas pats su savim. Aišku, apie savo gyvenimą, jo supratimui, sumautą sumautą, kad su-

mautesnio gal nebebūna. Gal niekam ir niekur.

„O ką tu darysi – kaip jau yra, taip yra. Va žmonės pasakoja: buvo seniau tokis kunigas, irgi kaip aš – Antanas, mokytas žmogus, pamokslus, kalba, gražiausius sakydavo, dainas mokėjo sudeti, o į gyvenimo pabaigą teko ir jam išeiti su terba... Taip žmonės pasakoja. Kai pasakoja, tai gal ir zino. Apie ką ne ką, bet apie kunigą gal nemeluotų. Juk yra prisakyta prieš išpažintį pagalvoti: ar neapšnekėjau *dvasiškos ypatos*?.. Taip taip – visko būna. E, lazdos, terbos ir kalėjimo niekis negal išsiginti. Nieks.“

Senis nusispovė ir išsišypstė nosi.

„Tai jei jau taip mokytam ir dar dvasiškai *ypatai*, tai ko negal atsikipti tokiam kaip ašen? Kas ašen tok? Nors ir ašen nedurnas buvau. Irabar dar nedurnas. Būtų tiktais man koja ir rankos sveikos. E, gal todėl taip ir išėjo – būčiau durnensis, gal būtų buvę geriau. Matyt, kad taip, pasiutęs gudrumas prie gero nepriveda. Visur šitaip.

Antanas apsidairė, tarsi ieškodamas akimis, kur taip visur.

„Prisimyslija, prisidirba dabar visokiu orlaiviui, visko ten, o tie bombas mėto. Šautuvų visokiu... Na, šautuvas gal ir gerai, gal geriau, kai tau prisieina kita galabty, geriau gal nušauti nekaip nudurti... Cia tai gal ir geriau... Karėj nesu aš buvęs, bet jei būtų reikėję man durti, tai jau apsaugok, apsaugok...“

Nereikėjo šitam Antanui nei durti, nei šauti.

„Mašinų, antanobilių, kai lekia, tai dulkių stulpai. Arkliai baidos, žmogus į turę nebegali ramiai nuvažiuoti. Reik lipti iš ratų, eit prie galvos arkliui, pravesti, kol pravažiuos tas šetonus... O arklys vis tiek šokinėja – paaškink tu arkliui. Visko gali ir atsikitti. Gali ir sukolti, sumautą sumautą, kad su-

mautesnio gal nebebūna. Gal niekam ir niekur.

Na, turgus tai man gerai, ten man gerai. Nors kartais pusberniai ir įsinori ką nors primušti. O kai įsinori, tai ir primuša. Ne dažnai, ne kiekvienam turę. Patys tai irgi eina su raudonais burbulais po nosim... Kliūva ir ubagui, ir žydai. Ne dažnai, ne kiekvienam turę, bet būna. Blogiausiai tai, kai prisiryja. Matai – išgertų žmogus, linksmesnis, malonesnis pasidarytu, bet ne – akis tuoj išverčia kaip kumelys...“

Kaip sunkioji lazda, taip ir sunkiosios mintys beveik kasdienės elgetos Antano palydovės. Šiandien dar puse bédos – ir dar tas kuminas, kuriam teko senatvę išeiti paduonieliaut, pasimaišė. Tarsi kokia paguoda – visi mes tokie...

„Greiciu jau ta vasarėlė vėlekti. Nusiklausčiau per Antaną ligi Saločių, pasierzeliočiau su žydais, pasižiūrėčiau, kaip šauliai paraduoja. Kur jau gražu, tai gražu. Apavas jų iš ryto tik blizga, tik blizga, kaip veidrodžiai, žiūrėdamas į juos barzdą, kaip tas sako, gali nusiskusti. O kai tik pažygiuoja per dulkes – kaip su vilnonėm kojinėm... Kažin, jei karė vėl kiltų, galėtų tie vyriukai kiek pasiturėti? Kažin. O jeigu kas, tai kažin. Tai labai dar kažin. Koja mušti tai moka. Ir aš mokėčiau.

Kaip jau man reikėtų kitų čebatų. Labai jau reikėtų.

Su žydais pasierzeliočiau, užeičiau pas Zelką. Skundės žmogus man anais metais, sakė: oi, tie pie-

mengaliai, kokius štikius man prie grytelės jie išdirbinėja. Suoleli, ant kurio vakarais mėgstu prisesti, subatom, žiūrėk, jau iš vakaro ir apdegia. Arba pridėlioja ant to akmenų. Nelabai didelių, bet vis tiek, kaip aš juos subatoj numėtysi – vis tiek darbas... Kad ir kokio būtų sunkumo, kad ir kokio būtų svarbumo.“

Antanas tik atsiduso: „Negudrūs jūs žmonės, bet ką su jumis padary-

si. Ir žydai, ir pusberniai. Šiaip tai gal vėl man apsistot Saločiuos? Kur Silvestras. Ir jau lige grabo lentos?“

Atėjo vakaras, giedras pakraštys

švietė šaltu geltonu saulėlydžiu.

Švariame danguje paslaptinges,

smagus geradarys buvo pakabinęs

spindintį jaunaties siūleli.

Viškas rodė,

kad jau čia pat ir Kalėdos.

Jokio vėjukščio, taip s̄i vakarą žiema

neše ramybę miestieciui, kaimiečiui,

ponui ir ubagui, visokiam gyvam

sutvėrimui. Iš pamiškés į lygius

laukus žiūrėjo kiškai.

Jie matė didelį dangų ir keliu sparčiai slubuojančių elgetą.

„Ir kur tas dabar ši taip spiria?“

„E, – vėl sau tarė Antanas, – matai,

kaip yra dabar. Dabar ir ponai

suvis nebe tie. Viškum. O tekė girėti,

kokie šimtamečiai tai dar ir patys

prisimena (a kol ne?), kokios

baisybės dėdavosi dvaruose.

Plaukai tiktais šiaušias, daugiau nieko.

Nors čia žino, gal ir aš, jei būčiau

gimęs kaip ponas, taip sakant, po

niiškam lopšy rėkės, gal ir aš bau

džiauninkus į šunis būčiau mainęs.

Gal. Kas šituos sutvarkymus ir pa

tvarkymus yra sustatęs? Ar atspėsi?

Neatspėsi gi niekaip. Tik man

gal gerai va ir šitaip. Kaip tas latvis

ten sako? Sako: „Visa manta mu

gura, bagatiba vedera...“ Viškas ant

kupros, viškas pilve. Ne kažin kas,

bet vis tiek. Nei man namai, nei man

gyvuliai, nei man laukai, nei man

mokesčiai.“

Ir savo šermukšninės kriukiu jis

pasisitryne barzdą. Ir nusijuokė. Mat

prisiminė smagų pasišnekėjimą Pa

svaly. Prieš porą gal metų.

Ūkininkas Mašalas, tada atvežęs

į stotį bekonus ir tik vargais nega

lais juos pardavęs, paskui turguje

susitikęs Antana, jam sako:

– Gera jums, ubagėliai, gyvenat

sau kaip paukšteliai, nei jums ūkiai,

nei ūkio bédos.

– Atiduok man, – sako Antanas.

– Ar imtum? Kad nori, imk.

– Gal jau pasieškok durnesnio... Abiem tada pasidarbė labai smagu, ir Mašalas Antanui traktieruje pašaukė gerą stikelį degtinės.

Neblogai būtų kur nors čia priešti. Antanas nešesi didelį laimikį ir baisių norėjo jo paragauti. Rasktu elgetą, kurs būtų labai prisivalges. Kai kada, tiesa, būna ir taip, bet šitas dabar éjo nebenustygdamas ir žiopciodamas. Plati kaip barzdotos žuvies burna čiaumojo tik vakaro vėsą.

Ak, štai ant griovkraščio veleñas. Koks tinginys ar apsileidélis jí čia palikę? Bet Antanui geresnio suolo jau neberekia. Rudenį liečiūs, o jų šiaisiai metais netrukó, veleñą buvo švariai, bent jau viršutinę pusę, numazgojė. Antanas persikeberiojo per griovį, atsipūtė ir atsidiėjo.

Dabar tai jau bus. Balius.

Éjo jis iš Puodžių, kur jam labai labai pasisekė. Buvo dar tik pavakarys, nuo vienos to kaimo pirties sklidio nepaprastai gardus kvapas – ten buvo rūkomos dešros. Prie pirties stovinavo keli bernai – tarasi dešras saugojo (norinčiųjų pasinaudoti kito geru visada ir visur gali juk pasitaikyt) net ir šventą advento metą), tarsi šiaip sau suėjė tarés, kur švęs šventes, kur toliau trenkis. Jie pūtė gerą taboką, pamaišytą su pirkiniiais papiroais, žvingavo. Ubago nosis, neapsirirkdama né per žingsnį, atvedė ten, kur ir reikia.

Berniokai buvo padūkusių gerai nusiteikę, jie Antaną pavaisiino ne tik gera taboka, bet ir geru pažadu:

– Baigia čia dešros rūkytis, matai? Ateik rytoj, gausi vieną, bus tau šventėms, šventėms čia pat.

Nukelta į 6 p.

Vlado
BRAZIŪNO
nuotrauka

Valdas GEDGAUDAS

STOTYS

„Pabūk dar...“ – tušumai tariau
pilnai saulėtų motinos dienų
švelnių pavasario šaltukų
ir melsvo besibaigiančių žibuočių vėjo

I NUTEISIAMAS MIRTI

Gana čia suveltai kraujuot
pravėtytas apsišešiojės iškyla autojau
rugsėjo saulei į delyro šiaurę
įnyrant gal susikramolyk lovą klok ir
prauskis jau

II IMA NEŠTI KRYŽIŲ

Sumautas angelas su maudymosi keputaite
neveikiančio ant fontanėlio atrabailos
melsvom šlangelėm deguonies kanistrais
pabalnotas
trimitu be bet vakarėjant budi

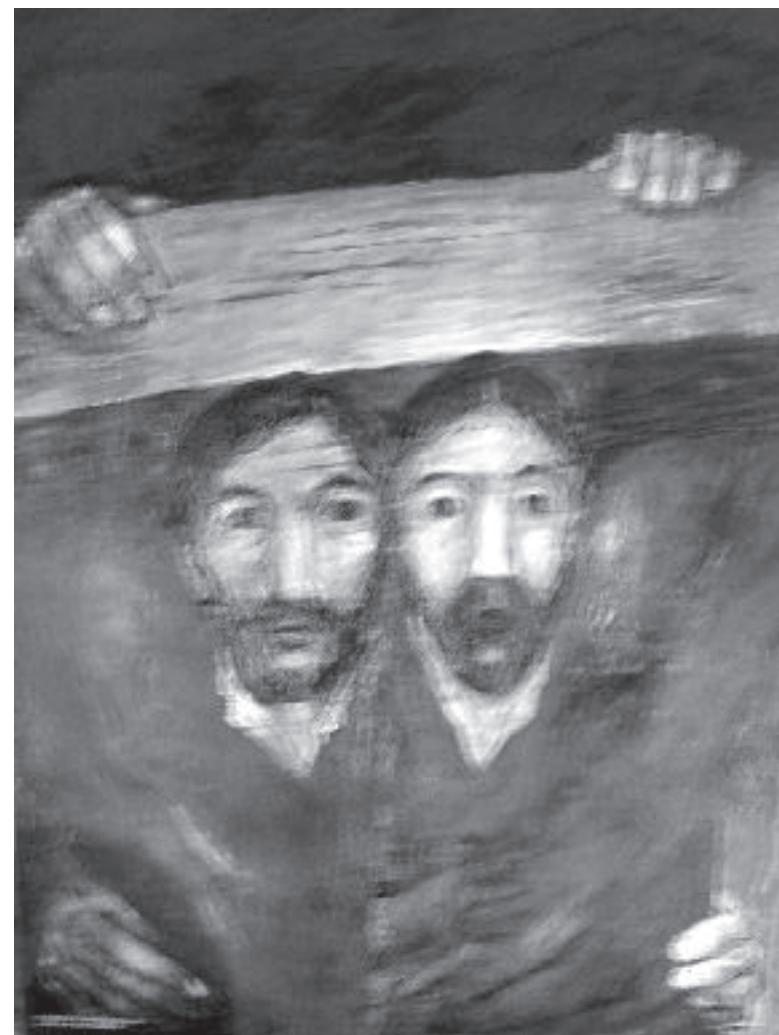
Kryžiaus kelio stocių interpretacijos Bragos bažnyčioje. Portugalija.
Gražinos Viktorijos PETROŠIENĖS nuotraukos

III PIRMASIS SUKLUPIMAS

„Pabūk dar...“ – tušumai tariau
pilnai saulėtų motinos dienų
švelnių pavasario šaltukų
ir melsvo besibaigiančių žibuočių vėjo

IV SUSITINKA SAVO MOTINĄ

Sugérusi dienotvarkes sapnus ir išpažintis
apvaizdos išdurta akim dar kviečianti
pasiausti pastraksėt išgerti
vandenuko prieš neatsigržtant

V SIMONAS KIRĒNIETIS

– Ei Močkrušy! Kiek kryžiaus imsi?!

– Du su puse ir tą likutį kur prie šono
dar kirvi oblių kaltą duok vinių
drobulę baltą ir tą juodą kapišoną

VI VERONIKA NUŠLUOSTO VEIDA

Jis šitiek metų šaukėsi mirties
kol vieną gan murkšlotą rytag
spigusis dukruželi kaip jauties
ji taré tiesdama jam amžinojo atilselio kvitą

XI KALAMAS PRIE KRYŽIAUS

Mano miško Kalvarijų broli
droviųjų avelių dresuotojau
gal be reikalo bandém ižodint
tą negyvą nebeįžodinamą

VII ANTRASIS SUKLUPIMAS

Nebesulaukęs hemoraginio „In fine“
jisai rymojo virvę kanapinę
užnėrės ant raukšlėto sprando
ir qshoteli ašaroms sumerkti prie krūtinės
glaudė

XII MIRŠTA ANT KRYŽIAUS

Tas angelas su kaina ant peties
apleistoje paminklų dirbtuvėlėje šalia
šventoriaus
brangus bjaurybė – nė žymės
kad būtų kada nors bent kiek kur nors
skrajojęs

VIII GUODŽIA VERKIANČIAS MOTERIS

Tu ja tikėjai!
Ir ji tavim!
Ar ne šaltoka judvien
nuo žvarbstančiųjų paskutinio geismo
freskų rūscio

XIII ANT MOTINOS KELIŲ

Žaliuojančiu pleištu gegužių tvoskiančiais
paparciai
prakiurdytų gegučių dangumi išskaistintu
neužmirštuolių kairiniu indigo
veronikomis kadagiui kazokinii žaizdas
mazgoja kapininė nebylė

IX TREČIASIS SUKLUPIMAS

Naktis be numerio be uniformos skiriamųjų
juostų
tau anestetikų saldarūgščių létai soleis
kai apie pabaigas pradžios vylingai užkukuos
tuščių vasario ampilių mergaitė

XIV KAPAS

Tiesiai – nuokalne į kairę – tiesiai įkalnén
ir vél kairén ir į kalniuką dešiniau ir iki
galo
tiesiai tiesiai
iki ankštų lopšinių vartuose įstingusios
nebekeliamos prabégto Dievo motinos

X APNUOGINIMAS

Žiemą išpjovė kreivai šaligatvin įaugusius
medžius
o po to tas smulkiai kvadrateliais taškeliais
juostelėm
ištapytas geltono sapno mandalos paukštis
išgaišusio rudens šermukšnyje kasnakt
sudygstantis

XV PRISIKÉLIMAS

Kai nieko nebelineka tikta liepsnos
tik angljantis ižadų votas
šalto prakaito išmuštom slėpsnom
įmanu dar šiek tiek papozuoti

Taurėje – ir auka, ir atpildas

Alfredas GUŠČIUS

2000 m. pasirodė idomus Nijolės Gaškaitės-Žemaitienės romanas „Užverstų šulinį vanduo“, kuriame pirmą kartą pokario lietuvių prozoje partizanai gavo „literatūrinę teisę“ prabilti autentišku balstu ir parodyti savo tikrąjį veidą. Ir ne tiktais atsidurti kūrinio centre, bet ir būtini autorės paklytėti, suromantinti. Idomus ir poeto Roberto Keturakio kūrinys, kuriame laisvės kovotojai pavaizduoti kaip aukštostos kultūros, intelektualūs mąstytojai.

Šiandien rezistencijos temą reikia suvokti plačiau – kaip vieną tautos istorinės atminties segmentų, nes be tokios atminties nei apie rezistenciją, nei apie kitokį istorinį periodą nebūtų prasmės kalbėti. Istorinė atmintis talentingai gavinama, pavyzdžiu, Kristinos Sabaliauskaitės romane „Silva rerum“, kuriame autorė kelia iš užmaršties (artina prie skaitytojo) XVII amžių, Renatos Šereytės romane „Mėlynbarzdžio vaikai“, kuri veiksmo rėmai jau liečiasi su pokario rezistencija.

Kaip nesėkmę gaivinant tautos atmintį įvardyčiau Mariaus Ivaškevičiaus romaną „Žali“, sulaikusi daug kritikos.

Kūryboje vien talento neužtenka, reikia dar ir asmenybės brandos – moralinės atsakomybės, pilietiškumo, tautiškumo, orumo. Ko gi sulaikiama šaipantis iš žmonių, padėjusių galvas dėl tautos laisvės? Taip nejučia, „estetiškai“ prarandamas tas placdarmas, kurį partizanai / rezistentai buvo išsikovojo nelygioje kovoje. Pasakojamasis laikas, jo datavimas neturi lemiamas reikšmės, nes moralinės-tautinės vertybės istoriniu požiūriu yra belaikės, kitaip sakant, višada aktualios – iš jas pasikėsinęs subjektas objektyviai atsidurs priešinku / prieš placdarme. Pavyzdžiu, kad ir garsių Pilėnų gynėjų ir jų kunigaikščio Margirio žygardario neigėjai, kuriems aistringa atkirti davė literatūrologas Algimantas Bučys (žr. „Metai“, Nr. 6, 2011). Istorinei atmintiai nelabai svarbu, kiek tas ar kitas išykis yra autentiškas, o kiek apipintas legendomis, nes jis jau užsifiksavęs tautos atmintyje, jos vertybų skalėje. O neigti tautos atminties negalima kitaip, kaip tik pereinant į opozicionierių stovyklą. Žinoma, galima kvestionuoti atskiras tautos personalijas (pavyzdžiu, daug iečių dar ir šiandien sulažoma dėl Salomėjos Nėries, Justo Paleckio, Antano Sniečkaus ir kitų), bet nedera kvestionuoti tautos kovų dėl laisvės, neprisklausomybės, nes toji kova vyko ne dėl ko kito, bet dėl mūsų, tautiečių, tapatybės, dėl mūsų išlikimo, dėl mūsų savasties.

***

„Per tuos dešimt metų išaugo karta, kuri ima nebesuvokti, kas yra laisvė ir neprisklausomybė, pradeda pamiršti savo valstybę, nebe-suprantą, kad už šiuos dalykus reikia kautis ir net aukoti gyvybę. Ką reiškia okupanto būtis prispausta gyvybę, kuri it nuolat mindoma ir trypiamas tako žolė nebegali augti ir vešeti? Kaip viską aptraukia ūkinas: žodžius, sąvokas, vertybų supratimą, – mąsto partizanų būrio vadus, leitenantus Mykolas Paliūnas-Juozapas Petro Venclovo romane „Kartybių taurė – iki dugno“. Romanė įtikinamai pavaizduota, kokios aršios, dramatiškos

ir tragiskos kovos virė dėl tautos laisvės, dėl neprisklausomybės. Rašytojas P. Venclovas iki šiol buvo atkreipęs skaitytojų ir kritikų dėmesį turiningomis, subtilaus psychologizmo ir kai kur siurrealistinės poetikos nevengiančiomis novelėmis, apysakomis, romanais. Imitis rezistencinės temos neuždrausta jokiam autorui, vis dėlto manytina, kad didesnė sekme lydės tokį, kuris su vaizduojamuju laiku susijęs „genetiskai“ – ar tėvų, senelių biografijomis, ar pažįstamų likimais, ar savo patirtimi, prisiminimais. P. Venclovas gimė 1944 m. Žaliosios vienkiemėje Biržų rajone, taigi ten, kur ir užsimiegė ginkluota rezistencija. Reikia manyti, kaip kiekvienas jautrus pokario vaikas, taip ir būsimasis rašytojas it lakmusas sugérė brėstančioje sieloje rūscias to meto spalvas, kaip membrana surinko šaižius laiko garsus.

Zanriui požiūriu P. Venclovo romanas – ne autobiografija, ne memuarai, ne išpažintis, tačiau autentika dvelkia iš visų trylikos giesmių (taip pavadinti knygos skyriai). Tai – epinis ir psychologinis romanas, kuriame tolygiai svarbūs tiek išykiai, situacijos (siužeto vingiai, prikaustantys prie išorinio romano teksto), tiek ir atidi personažų charakterių psichanalizė, tiek ir pasakojimo visuma keliama sudėtinga problematika, tiek ir subtili potekstė bei kultūriniai-literatūriniai šaltiniai ir intertekstai (Šventojo Rašto citatos, lotyniški posakiai, sakytinė pasaka apie velnio Zaebo išdaigas, Oskaro Milašiaus poezijos eilutės bei jo pranašavimų išstraukos).

Romanė nėra tokios idėjos, metaforas ar simbolio bei kitos „meninės priemonės“, kuri kompozicinę struktūrą paverstų tendencinės vienakrypcijos modeliu, būdingu kai kuriems postmodernistiniams rašytojo kūriniams. P. Venclovas šioje knygoje remiasi kitokia žmogaus menine koncepcija, gal labiau romantinė, apie kurią raše profesorė Elena Bukeliénė, analizuodama jo knygą „Susapnuoti gyvenimai“. Žinoma, ir apie lietuvių rezistenciją jis galėjo parašyti postmoderniai, siurrealistiškai, groteskiškai ar dar kitaip, tačiau solidū, klasikinį pasakojimo būdą, vaizdingą kalbą, plastišką stilium, lėtą jo ritmą nulėmė rimtas, patriotiškas požiūris į pačią temą. Be abeo, ir toji E. Bukeliénės pastebėta P. Venclovo asmenybės bei talento ypatybė: „Stulbina, kelia pagarbą autorius maksimalizmas, užmojai, erudicija, pasirengimas ir pastangos aprépti sudėtingiausią žmogiškosios būties problematiką“ (Elena Nijolės Bukeliénė. Str. 375, „Tarp rašytojo ir skaitytojo“, Rašytojų sąjungos leidykla, 2005, p. 307).

Rašytojo galvoje romano sumyamas gimė ne staiga – kaip savotišką introdukciją į jį reikia laikyti puikią apysaką „Sméklos. Raudona tamsa“, (kn. „Meilės ir mirties menas“, 2007), kurioje Stanislovo Baltrėno – buvusio partizano, vėliau tapusio užverbuotu „smogiku“ – likimas, charakteris, vidinius pasaulis pavaizduotas su didele menine jėga. P. Venclovas bene pirmasis šiandieninėje lietuvių prozoje apraše mūsų amžininko, buvusio partizano, dviasios evoliuciją nuo patriotinio, idealistinio paklaimo iki kolaboravimo, konformizmo ir renegatystės. (Lemtingu istoriniu dramatiškos Baltrėno atgailos momentu tampa Sajūdis / Atgimimas). Pagrindinės riedėjimo į moralinį pralaimėjimą

priežastys – išdavystė, savo kaičio gelbėjimas.

Išdavystės, Judo tema, kaip vienas pagrindinių apmąstymų koncentru, keliamas ir romano problematikoje. Tiktai joje dedami kiti akcentai, išryškinantys P. Venclovo meninės koncepcijos originalumą – išdavystė kaltinamas ne vien paskirias individus, bet ir tas laikas, tarptautinė politika, valstybės bei kariuomenės vadovybė, kuri neprisklausomai Lietuvai vadovavo 1940 m. „Vienas kraujas lašas būt tave nuplovės!“ – taip simboliškai apie lietuvių valstybės tragiską likimą 1948 m. raše poetas Jonas Aistis savo garsiajame eilérastyje.

***

Trylika „apaštalų“ – partizanų, pasivadinusiu Kristaus mokinų vardais, – išeina į siužeto avansčiāna paskutiniuoju rezistencijos laikotarpiu. Autorius vykusiai derināja įtemptą veiksma, siužetines atšakas su partizanu (beje, dažniausiai vadinamų miškiniais, žaliukais, giriniais), jų išstraukimo į antisovietinę kovą geneze, pačių kovotojų ir jų rėmėjų – mokytojos Nijolės, medicinos seselės Danguolės, gimnazistės Veronikos, ūkininkų Tonkūnų, Kuprėnų klebono Adolfo – portretinėmis charakteristikomis, gamtos bei laiko atmosferos plastiniuose aprašymais. Tam padeda, kaip sakyta, platus epinis romano užmojis, talpios pasakojamojo laiko inversijos, lankstai kompozicija.

Pamažu, „giesmė po giesmės“, partizanai žūva; juos ištinka ne pašyvi mirtis, nes jie gyvybes praranda eidami į užduotis, iki galos likdamai ištikimi priesaikai. Romano portretų galeriją bei problematiką labai pažiūriai priklydėlio, iš tremties pabėgusio Edvardo Biluckio choleriškas charakteris bei jo „blindiškoji“ liaudiško teisingumo filosofija. Personė lūpomis autorius išsako daug karčių žodžių Lietuvos prezidentui Smetonai, višai tuometinėi valdžiai ir kariuomenės vadams dėl nesipriešinimo sovietų invazijai. Ne vieną jo pateiktą faktą, kritišką argumentą, kad ir nenoromis, bet, pasitelkės loginį mąstymą, pripažista ir būrio vadas. Todėl, manyčiau, romanas patiria meninį nuostoli dėl to, kad šis dygus, pasiūšaučios personažas iš tolesnio veiksmo eliminuoja mas, ir dėl visai „nerimtų“ asmeninių motyvų – keršto partizanui Pauliui už tai, kad šisai paveržė kadaise jo mylėtą merginą. Apskritai imant, Edvardo asmeninių santykų su Danguole priešistorė per ilga, nebūtina, ir tai – bene vienintelis atvejis romane, kai autorius galima paprakiauti dėl kompozicijos. O pačios medicinos seselės Danguolės (anksčiau tos profesijos merginos, moterys buvo gražiau vadinamos – gailestingomis seserimis) ir mokytojos Nijolės (vado Mykolo mylimosios) bei gimnazistės Veronikos vaidmenys romane su kaupu pasiteisina, nes leidžia autorui siekti pasakojimo objektyvumo – „moteriškasis faktorius“ rezistencijoje buvo labai svarbus. Tai įrodyta ir N. Gaškaitės-Žemaitienės romane „Užversčių šulinį vanduo“.

Moterys atliko reikšmingą ryšininkų, tiekėjų, slaugytojų, gydytojų darbą; bet tokios paramos pasipriešinimąs būtų greičiau nusilpęs, suprantama, kaip ir be motinų, žmonų, seserų, mylimųjų meilės, švelnumo, atjaučios vyrams miškuose, bunkeriuose, užkluptiems ligų, kankinimų,

būtų buvę daug sunkiau.

Moterų / motinų vaidmens rezistencijoje, aukos, heroizmo, išdavystės, nuodėmės, santykio su Dievu, su tauta, su istorija motyvai keliami minėtame N. Gaškaitės-Žemaitienės romane. P. Venclovo knygoje tie motyvai irgi liečiami, bet kur kas dramatiškesnių ir tragiskesnių situacijų, konfliktų, „apaštalų“ žūcių paveiksluose. Jame jau nėra idiliškai romantiškų nei partizanų, nei ryšininkų buities, nei jų tarpusavio santykų, nei sueigų ar švenčių vaizdų. Gal todėl, kad vaizduojama ne rezistencijos pradžia, o pabaiga. P. Venclovas rezistencijos pralaimėjimą drąsiai sieja su tuometės Lietuvos valstybės bei kariuomenės vadų neryžtingumu bei bailumu, su Vaikų demokratijos abejingumu. Trylikos „apaštalų“ samprotavimai, ginčai dėl tautos laisvės, neprisklausomybės, dėl kovos prasmės vyksta „autorizuotame“ istoriniame-filosofiniame diskurse, kuris būdingas visai šiuolaikinei P. Venclovo kūrybai. Artėjant tragedijai partizanų būrio likimui, stiprija ir meninio teksto koncentracija – jame faktas, išykis vis organiškiai ir giliai sujungiamas su refleksija, detale, simboliu. Subtiliai, plastiškai pereidamas nuo epinių vaizdų prie personažų charakteristikų, gilindamas iš vidinius pasaulius ir dažniausiai susikoncentruodamas prie pagrindinio veikėjo, P. Venclovas tarsi nejučia plečia kūrinio problematiką, siekia placių ir istorinių-filosofinių apibendrinimų, ir psychologinių-dramatinių žmogaus sielos gelmių.

Partizanų žūties viena už kitą tragiskesnės, ir tokiam meniniam išpūdžiu sukurti pasitarnauja pagirtina autoriaus pozicija: parodijos kovos „antrosios pusės“ – stribų, emgėbistų, tardytojų, iš kurių išsiškira Viktoro Krinickio, Augusto Dubinsko figūros, – objektyvų paveikslą. Sukrečiantys jų nusikaltimai – partizanų ir valstiečių kankinimai, tyciojimasis iš aukų, padętų trobų vaizdai – neretai piešiami apokaliptiniu stiliumi.

Romanui estetinio žavesio teikia meninio teksto praplėtimas recitatominis iš Šventojo Rašto, daromas ne ekstensyviniu būdu, o išvidaus, pasitelkiant kompetentinę personažą, koks yra eksklierikas Simonas. Ši turtingesios sielos ir intelektualų personažą P. Venclovas, kaip autorius, „išnaudoja“ iki galio. Simono, kuri išdavė kaimietė moteris norėdama pasipielnyti, kankinimų scenos, pasibaigusios mirtimi ant laužo, yra meniškai pačios stipriausios, žmogiškai žiūrint, tragiskiausios, o bendražmogiškai imant – ir heroikiškiausios viename romane. Kurdamas šio personažo likimą finalinę sceną, autorius vykusiai praplečia meninio laiko salygotumą, jis susimbolindamas, Simono psichoanalyzei pa-audodamas kitą kultūrinį kon-

tekstą – O. Milašiaus poezijos ir pranašysčių apie Lietuvos ateitį autentiškas citatas. Kliedint vizijoje pamatytas O. Milašiaus veidas ir jo balsas iškamuotam partizanui suteikia jėgų, o paskutinio kankinimui metu ikvepia drąsos ištarti savo priešams anatemą / prakeiksmą: „Jūs tarnaujate žemaišiškam šetonui. Praeis dveji metai, ir šis žmogėdra (Stalinas – A. G.) patratys kojas. Jūs keliausite kartu su juo į pragarą. O jūs imperija bus trinama, partite perto ma ir greitai iš jos liks tik dvokianti mėšlo krūva. O iš mūsų krauso ir kancijų išsygs rožės ir lelijos.“

Ir Simono, ir Petro, ir kitų „apaštalų“ mintims kančioje autorius suteikia mitinį-salyginį matmenį. Ir eilinių personažų kentėjimui tai komos tokas pat stilistinis kodas. Partizanų rėmėjai, valstiečiai Bagdonai, patiria didelę tragediją; štai kaip vaizduojama Adelės Bagdonienės, patekusios pas saugumo budelius, nukankinusios jas vyra, dvasinė būsena: „Bagdonienė atsigavo tarsi iš sapno, kuriame ją išgąsdino siaubingi žodžiai: „Kekis, moterie, nes dabar žmogžudys bus aukštinamas, o mylintysis – pasmerkiamas mirčiai, nesgi neapykanta nugalėjo pasaulį.“ Ji nepajėgė suprasti, kas pasakė tuos žodžius. Nejaugi Viešpats? Negali būti! Greičiau šetonas... Palengva pradėjo suvokti tai, ko anksčiau nieku būdu nebūtų galėjusi: čia mano vyro kraujas, jis yra šventas, jo neturi trypti išgamų padermė...“ Ir Adelė skuduru šluosto vyro kraują į kibirą, paskui semia rieškučiomis, ir „greitai kibire buvo ne vanduo, o kraujas... kraujas, kuris už mus atiduodamas“. Taip autentiškas realizmas supinamas su bibliniais įvaizdžiais. Šitoks romano tekstas veikia ne vien išoriniu lygmeniu, bet ir potekstine semantika. Stiliaus dviplanėumas tai komos ir partizanų priešams, – įsimintina alegorinė detalė, kai anominis pulkininkas, regédamas vielomis pririšta prie medžio Simona ir jam ruošiamą laužą, susidariusi situaciją apibūdina taip: „Tegu litovcai tvarkosi su savo banditais. Ko man kištis į jų sušiktus reikalus? Aš nusiplauku rankas“ (kaip Pontijus Pilatas Kristaus teismo akivaizdoje).

Analogijos su scenomis iš Šventojo Rašto, su O. Milašiaus citatomis, subtiliai taikomos, praplečia meninį laiką bei erdvę, ir tragedijai, vykstančiai Šiaurės Lietuvos kampelyje, suteikia bendražmogiškos prasmės.

Neordinarinė ir romano pobaina – trylikoje giesmė, kurios veiksmas vyksta Kuprėnų bažnyčios bunkeryje. Iš visų „apaštalų“ likę tik du – gimnazistas, karšatakos mokslininkas Lukas ir palieges būrio vadas Juozapas. Jis suvokia tolimesnės rezistencinės kovos beprasmiskumą, todėl siūlo Lukui ją baigti ir eiti savais keliais. Rezignacija, ištikusi Juozapą, nėra moralinė ir staigi, o laipsniška – matydamas, kad pasipriešinimas išsigimsta į karikatūrą, negali daugiau leisti tokios dehumanizuojančios beprasmybės. Bet su šia pozicija kategoriskai nesutinka jaunasis Lukas, reikalaudamas kovoti iki paskutinio kraujajo lašo! Jis neleidžia vadui išeiti iš bunkerio, o kai šis jėga išsiveržia, pasivijęs jis nušauna. Tragiškesnio romano finale turbūt nesugalvosi – kovotojų vadą nužudo jo karys.

Nukelta į 6 p.

*Petras Venclovas, *Kartybių taurė – iki dugno*. – Vilnius: „Naujoji Romuva“ 2011.

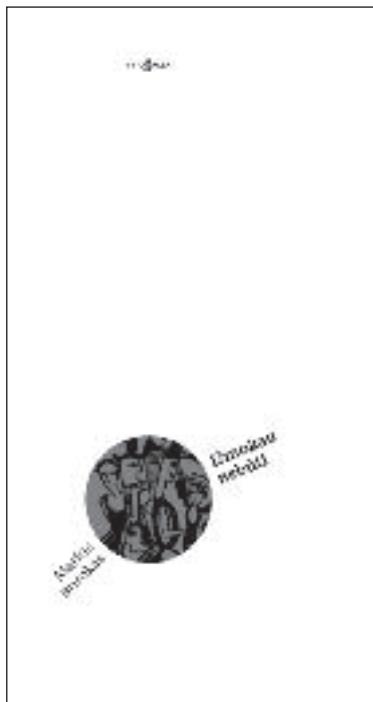
Poezijos paslapstys: tarp žodžių ir eilučių

Dovilė PUKERTAITĖ

Mariaus Buroko eilėraščių knyga „Išmokau nebūti“ visų pirmą suintriguoja viršeliu. Iš balto popieriaus veržiasi raudonos taškas, kurio fone įžiūrimi keisti žmonės. Galbūt tai mes?.. Tačiau apskritimo ratas apibrėžtas, tad iš karto atverti dvigubo viršelio pirmą lapą, tikėdamasis pamatyti, ko nesimato už apskritimo rėmą, bet ten tik ryškiai raudona spalva, o už kontūrų, pirmojo viršelio sluoksnio, pasirodo, nebuvo jokių paslapsties, kurių taip norėjosi išsiaiškinoti. Vis dėlto pažvelges į knygos nugaręlę pamatai savotišką jos nuogumą – visas siūles, lapų lenkimus – ir pagalvoji: *štai kas buvo paslepsta – atvirumas*. Pats autorius yra sakęs: „Šioje knygoje labiausiai ir atspindinė autentiška patirtis, atskraičius visokį pagalbinį ramentų ir grožybų. Tai bandymas sažiningai ir atvira pasakyti, ką mąstau, ką jaučiu, galų gale, kaip čia viskas aplink atrodo.“ Visa tai pradedama įgyvendinti nuo vizualaus knygos vaizdo.

Iš tekstu ir net knygos pavadinimo aiškiai matyti, kad kalbama apie asmeninę, žmogiškąją patirtį. Frazė „išmokau nebūti“ nukreipia į konkretų vieno žmogaus pasiekimą. Tačiau apie knygos atvirumą liudija ir autorius pasirinkimas rašyti įprastas ar stebinančias dedikacijas: „Bičiuliu kurimiui“, „Artūru“, „Remiui“, „Arūnui Sprauniui“, „Edgarui“, „Katei ir visiems bibliotekų labirintams“. Jos atskleidžia, kad kai kurie kūriniai skirti konkretiems asmenims, bet smalsiam skaitytojui suteikiamas galimybė perskaityti kitam adresočių tekštą. Jis gali stebeti, nagneti žodžius, kurie dedikacijomis užrašyti ne jam, nes visada smagu ir smalsu pamatyti kitą. Dedikacijos – tarsi poetinė šarada, kurią norisi įminti, tai tikiesi padaryti perskaitytes kūrinį, supratęs jo turinį. Visgi tai nėra lengva užduotis.

Asmeniškumas prasiveržia ir konkrečiuose kūriniuose. Yra eilėraščių, kuriuose iš pradžių tarsi pateikiama individuali patirtis, kalbama pirmuoju asmenių, tačiau tekstas susilieja į vieną visumą, atsiranda įvardžių „mes“, „mūsų“: „I žalius nieko tunelius / Išeina moterys / Mūsu“; „AŠ / Seniai / Persilydė / I MUS visus...“ Isipina santykis su kitaikais, kuria ma polemika, ginčas, kova tarp „Jų“ ir „Mes“: „Jie sakė: / Gyvenat / Urve / Siauram drėgnam plyšelyje / Prieš apsuptu / Mes sakėm: Atsilaičių juk / Kažkada ir kažkaip / Buvom žiaurūs / Atsilaičių juk.“ Parodoma bendra visuma, tai, kas šiandien mūsų visuomenė aktualu, nes joje matome daugiau susiskaidymo nei vientisuomo. M. Burokas parodo, kad visi asmenys, net ir skirtingu pažiūriu žmonės, yra susiję, gyvena čia ir dabar. Poezijoje atsigrežiaama ir į save, savęs klausiamas ir sau atsakoma, duodami patarimai: „Kaip nusinuodyt savimi? (...) Baldų laku. Graudžiom dinom iš prasto / Kompiuterio. / Kreivom nerakinamom durim. / Pragerama sążine (...) Žiojančia tuštuma (...) Kaip nusinuo-

dyti savimi? Surūdijusia sążine. „Toks žvilgsnis néra optimistiškas, rodo nuovargį ir liūdesį. Savęs identifikavimas padeda sietis su visuma.

Kūriniai laikas, erdvės atrodo įprastos ir pažįstamos. Šnekama apie šiandieną, bet nuo jos dėmėsys nukrypsta ir į praetit, į vaikišką patirtį: „Tėvas / Laukia manęs / Vynioja ant rankos / Odino dirželį...“ Kalbama ir apie šiandienos žmogų, jo bendravimą: „Atspėkit, kaip mes kalbame. / Kalbame viela. / Spygliai / Edančiais rožes.“ Svarbus bendo stebėjimo, vertinimo žvilgsnis: „Stebék tą šunį / Kurį stebim visi / Kaip grakščiai / Jis išsilenkia mirties.“ Pirmas knygos tekstas – tarsi eiliuota pratarmė, jis vadinas „Weirdrodis“. Šiame eilėraštyje kalba žmogus, kuris žiūri į veidrodį ir mato ne tai, kas yra iš tikrųjų: jis, tarsi atsidūrės veidrodžių karalystėje, mėgaujasi iškreiptu savo atspindžiu. Tačiau tokia liga serga ne vienas žmogus... Skaitydami M. Buroko poeziją galbūt rasisi šią ir apie save ar apie pažįstamus asmenis. Taip autorius priartėja prie skaitytojo, nes metaforiskai kalba apie paprastus dalykus.

Kad M. Burokas yra jauniosios kartos poetas, išryškėja iš jo tekstu, kuriuose dažnas miesto motyvas. Miestas nuvarginės, todėl turi neigiamą atspalvi: „Gyvačių gatvių liežuvėliai / Nuvyti parkai / Išdraskyta sążinė.“ Parkai, miesto gyvybės ženklinai, deja, nuvytę – kaip ir turbūt dažno šiandienos žmogaus sążinė. Civilizacija surūdijusi, o nuo jos ima rūdyti ir asmuo: „Esam / Įtemptas lankas / Parūdijęs / Nuo civilizacijos.“ Urbanistika stabdo žmogų, „aprūdijęs“ jis tampa ribotas, jo smegenų vingiai užkimšti rūdžių sankauput: „Miestas kaip stop kadras / Sustengę visi galvojimai“; „Miestas mane išdavė / Iškiro virš tilo varnele.“ Toks požiūris prieštarauja tikrajai realybei, juk miesto gyvenimas nestovi vietoje, verda tarsi kaitilas ant karsčiausios ugnies. Tačiau tai tik paviršius, o kas viduje?.. Galvoje?.. Nėra laiko apmastyti, nes reikia, kartais ir dirbtinių, „kunkuliųoti“. Puikiai apčiuopta šiandiena ir skubos simptomai.

Tiek knygos apipavidalinimas, tiek tekstai – minimalistinio sti-

liaus. Ilustracijos – vienintelis ir tas pats, tik dydžiu besiskiriantis juodas apskritimas. Kartu ir neutralus, nes Jame nėra ašturių kampų, tai uždaras ratas, kaip ir gyvenimas, nes kartais tiesiog sukamės aplink savo aši ir brėžiame apskritimą, bijodami patirti ką nors daugiau. Minimalizmas atspindinės eilėraščių formoje, nes verlibras vienoje eilutėje leidžia dominuoti net pačiam trumpiausiam žodeliui. Toks žodžių išretinimas – tarsi kiauraraštis, kuris atidengia ir apnuogina, sudaro galimybę sieti, atskirti, analizuoti, atskleisti žodžių, kartais visai nederančių būti šalia, reikšmes; pavyzdžiu, kalbama apie naktį, žvaigždes, bet šalia atsiranda ir girtuoklis. Skyrybos ženklių nebuvimas poezių teikia daugiairekšmiškumo, skaitytojas gali dėlioti žodžius, kaip jam patinka, pats kurti tekstą iš poeto parašytų žodžių. Taip atrandamos naujos tekstu reikšmės. Kai kuriuose eilėraščiuose dominuoja mažosios raidės, net žinomų žmonių pavardės rašomas: daujotytė, nyčė, swiftas; taip šios asmenybės lyg ir praranda išskirtinumą, susilieja su visu žodžių kontekstu, taip tarsi pabrėžiamas visos poezijos lygiavertiskumas. Iterpiama ir kitų kalbų elementų, pavyzdžiu, w raidė, net ir kūrinio pavadinimas parašytas svetimos kalbos žodžiais: „Sick Sick Weekend.“ Šios detalės kuria tam tikrą stilį, tačiau vargu ar šiandien stebina skaitytojus. Nors, reikia pripažinti, ta ju dalis, kuriai svarbus tikslumas, kuri nemégsta šiandieninės poezijos, nepamiliš ir šios knygos. Ji reikalauja išprusūsios, kosmopolitiškai mąstančios, neapsiribojančios dažnai siauru patriotišku žvilgsniu auditorijos.

Minimalizmas pasireiškia ir eilėraščiuose proza, juose jaučiamas lyrinis intensyvumas, vidinis kūrinii ritmas, kuris atsiranda kartojant ne tik tuos pačius ar panašius garsus, kuriant asonansus, aliteracijas ar konsonansus, bet ir tuos pačius žodžius: „Jam raudonas, mums – baltas. / Békime, békime“; „Baimė visų. Visada / Visada“; „Kol viša tai vyksta, tu grauži mažą, netycia rastą raudoną / kamoliuką. Ir labai nieko nieko nežinai.“ Garsiainai sąskambiai varijuojant tarpusavyje ir kuria fonetinį eilėraščio ritma, nes pasikartoja ne tik vienodi žodžiai, bet ir panašūs garsai *paratomi* vienas šalia kito: „Laiku. / Laku.“ Tai sudaro žaismingumo išpūdį, padeda išsigilinti į turinį, atkreipia skaitytojų dėmesį į kurį nors motyvą.

Eilėraščiuose dominuoja prasta, šnekamoji kalba: „man sakė, kvaila“, „sugadins gyvenimą / tikrai sugadins / sušiks sumaus / sužlugdys“, „o kaip, / blyn, kitaip.“ Vartojami paprasti žodžiai, lengvai atpažįstami vaizdai: „Per pažiliugusį sniegą link vaiko darželio éjome / tylédami (...) Užtektų prietie pasiūrė, galvojom, ir viskas (...) Užuovėja, šiaudai, ramybė ir degtiné.“ Poetinis vaizdas kartais sukelia nuostabą, kartais šleikštulį, o kartais juoką.

M. Buroko poezija geba sužadinti gana skirtinges emocijas, ji prabyla tiems, kurie irgi nori su ja kalbėti.

*Marius Burokas, *Išmokau nebūti*. – Vilnius: „Tyto alba“, 2011.

Balius

Atkelta iš 3 p.

Bet Antanas pakraipė galvą:

– Tai kad, vyrai, man čia... Rytoj aš jau būsiu toli, kaip beatšlubuošiu atgal? Ir kur aš atejės kam pasažiui – tokie vyriukai man dešrą žadėjo... Kur čia kas, kas patikės? Jūsų prie šitos pirties tai jau nebebus. Taigi, kad nebebus. Ir dar va – patys gi sakot: jau baigia rūkytis... Baisus daiktas – valandėlė šen, valandėlė ten... Man tai būtų gerai jau dabar... Čia pat. Na, kol pasibaigis pypkė, galima dar ir palaukti. Kai tik jau pypkė iškrėsiu...

Vyriokai šypt krypt, šypt krypt – ubagėlis sako teisybę. Be to, trinasi šalia jų ir, atrodo, be desros nesitrauks, nors tu imk branktą ir vyk šalin. Nevysi, šią vargetą jie pažiusta.

Zakrio Kazys greit įlindo pirtin – jų namų šitos desros – nukabinio nuo kartelės pirmą pasitaikiusia – o pasitaikė ne iš mažųjų – ir išnešė Antanui.

To rankos nuo karščio nesudrebėjo, dešra akimirkniu dingo ubago terbos bedugne.

Antano terba graži, stipri ir talpi, Vabalninko šikšnius jam tą itaišė. Ir diržą dar davė. „Susijuosk, – sakė, – būsi tartum kareivis, tik išmarkiai sutrenk koja.“

Braškindamas senais kaulais, vargeta atsisėdo ant veleno – žmogus turėtų valgyt sėdėdamas. Išsitraukė dešrą, dar šiltą ir žvilgancią, greit išmatavo rinką sprindžiaus. O, išeina apie tris. Vieną ne tikta galima, bet ir būtina suvalgyti tuoju pat. Advento dabar metas, bet adventas tai ne gavėnia, be to, kiti jau laikai, o šiandien gal ir ne penktadienis. Ką jau čia – Antanas iš tų žmonių, kuriems ne nuo dabar vienos dienos vienodos...

Dešros gabalas atlūžo, švelniai pakšteldamas, ir Antanas suprato – nieko jis nepaliks kitai diebai. Nieko.

„Ar ilgam šuniui dešra po kaklu?.. Che, man tik juokas. Kai yr, édati, kai nér, kentai. Va ir visas gudrumas.“

Gardaus kāsnio kvapas nuplaukė per lauką ligu pačios pamiskės, ligi žvėrelį vegetarų ir ne vegeta-

rų. Bet tik kvapas, o ir tas pats iš toli.

Kad būtų skalsiau, išsitraukė seiniš iš terbos dar ir duonos. Paprastos duonelės elgetų krepšiuose būna juk visada, riekės ar abišalės negaili gal niekas.

Kvapnusis rinkis mažėjo labai pastebimai, tiesiog net pasierzindamas, nors Antanas iš baisiusai stengėsi valgti iš lėto.

Ir žmogus staiga panoro ką nors pasakyti. Atsistoti ant veleno ir išdrožt kažką – kaip ir pamokslą. Kam? Nagi vakarui, kiskiams, kuriems lemta vis ko nors bijoti, vis nuo ko nors bėgti, kuriems dovana – tik tai greitos kojos (ak, ir už tai aciū), tiems ten toli pasilikusiems bernams (ar tik negaus jie pylos, kad visą dešrą atidavė ubagui), kaime jau užsižibiantiems žiburiams.

Anais laikais tokis mokytas Antanas (vis jam šiandien šitas žmogus, kuriam irgi senatvėje teko paduonelauti) tai žodžio kišenėje neieškojo. Bet šitas Antanas – tik šitoks Antanas. Kad bernai prie pirties jam būtų ko stipresnio išpylę. Bernai neįpylė, nes neturėjo ir patys.

Dabar tam vargšui suspaučė širdį taip smarkiai, kad jis net pasipurtė. Buvo dešra ir nebėr desros.

O gyvenimas? Susivalgė gyvenimas kaip dešros rinkis. Dešra tai bent buvo skani.

Ant veleno vis dėlto jis užlipo ir apsidairė, tarsi ieškodamas akimis klausytojų. Ką beparamatys – vakaras jau virto naktim. Bet jis vis tiek kreipėsi – gal į naktį, gal į zuikius, o gal į ateinančius metus:

– Kaip viskas verčiasi, kaip viskas keičiasi, kaip viskas vis kito niškai! Ir greitai bus dar kitoniškiau – tik aukštyn kojom! Iš kur aš žinau? Ką aš žinau, iš kur žinau, bet žinau, ir baigta. Gal mes, ubagai, labiau susišnekam su aukštymbėlė nekaip kiti žmonės. Kalbam kalbam poterius (nors aš tai nelabai) ir susišnekam... Oi, kaip bus viskas adverniškai ir, oi, kaip paskui bus dar adverniškiau!.. Tik jūs palaukit, tik jūs palaukit ir pamatysit!

Ir jis nuslydo nuo veleno.

1970-2011

Taurėje – ir auka, ir atpildas

Atkelta iš 5 p.

Tačiau karas tėsési toliau. Karas po karo.

Romanas baigiamas žinomas partizanų dainos „Palinko liepa šalia kelio“ posmu, taigi – vilties spinduliu. Galima sakyti, kad tautos rezistencinė savimonė šioje partizanų dainoje teisingiausiai išpranašavo ir žūbtinių kovos prasmę, ir Lietuvos ateitį. Kova dėl Tėvynės laisvės visada pateisina; platus istorinis romano kontekstas leidžia dar kartą prisiminti Jonu Aisčio su didele širdgėla parašytus žodžius: „Vienas kraujas lašas būtave nuplovęs“ ir atsakyti, kad į potė skundą atsiliepė tokie patriotai, kaip N. Gaškaitės-Zemaitienės, kaip P. Venclavo sukurtej... „Bet po kelijų dienų Simonas émė kalbėti apie tai, kad kovotojų už Lietuvą kraujas nenuė perniek, kad jis galima lyginti su Kristaus krauju, kad verta aukotis, nes tik šitaip išviespataus meilės karalystė ir Lietuva bus atpirkta laisvei, gal dar ir ne tuo, bet kada nors ateityje.“

Kūrybinė drąsa ir baimė

„Pakelės šunytyje“ Cz. Miloszas rašė: „Tikriausiai neįmanoma nieko pasiekti nebūnant išitikinus savo pranašumu. O šis atsiranda žiūrint į kitų pasiekimus tarsi per apsuktą žiūroną. Ir paskui sunku išsvaduoti iš padarytos skriauodos jausmo.“ Du „Nemuno“ klausimai Indrei VALANTINAITEI:

I

– Kūrybinė drąsa – kas tai? Kiek ji siejasi su kūrėjo talentu, intelekto galia, vitaline, dvasine, gyvenimiškaja patirtimi, vidine stiprybe? O gal tai arčiau troški mo apsinuoginti, atsiverti, parodyti slapčiausias, intymiausias savo minčių, potyrių, „nuodėmingiausių“ vizijų kerteles? Be to, šiai laikais sparčiai populiarėja dar viena „drąsos“ rūsis – narsa neišmanyti amato pagrindu, ignoruoti tradiciją ir kūrybinį palikimą, i šuns dienas išdėti visus autoritetus, arogantiškai manyti, jog tik nuo tavęs ar tavo kartos ir prasideda tikroji kūryba. Ar tai nėra jau meninio chuliganišmo požymiai? Bet gal ir jis, tarkim, saikingai dozuojamas, gali būti perspektyvus bei vaisingas?

II

– O kas yra kūrybinė nedrąsa, sutrikimas, netgi baimė? Ką galėtumėte pasakyti ir apie Lietuvos, ir apie globalizuoto pasaulio provincijos menininko sindromą? Gal toks visai neegzistuoja?

Renio ŠČERBAUSKO nuotrauka

I

– Banalu, bet pirmiausia kūrybinė drąsa man siejasi su drąsa būti savimi, nebijoči savęs ir ničnieku nuo savęs neslepti: be skrupulų pažvelgiant į savo ydas ir pripažinti kaltes bei klaidas. Tačiau kūryba nėra išskalbėjimas ar išsiliejimas, antraip tai tebūtų dienoraščių pobūdžio literatūra. Man nepriūmtinas ir išpažintinės lyrikos apibūdinimas. Tai, ką pateikiame skaityti kitiems, negali būti mūsų nerilių sugromuliotų jausmų fragmentai. Gerbdamas skaitytoją, autorius turi jam pateikti išgrynią koncentratą. Deja, ne tik savo patircią. Pačios savaime jos, kad ir kaip taikliai aprašytos, dar negalėtų vadintis eileraščiais. Lygiai taip pat ir jausmai: jie tik įkvėpia, kad išsiungtų videnio fabrikėlio mechanizmai, pažadintų giliausiuose sluoksniuose ir posluoksniuose nusedusius įvairiausius išpūdžius. Eileraščio rašymo stebuklas slypi tame etape, kuriame (už šrimtos) pusiau išskristalizavusios minys persirengia poezija. Kaip tai įvyksta, man būtų labai sunku atsakyti.

Kūryba man yra šventė, kuri ištinka labai retai. Po ilgų pertraukų, užtrunkančių iki pusės metų, ir nerimo, kad galbūt niekad daugiau neaplankys tas geras išsilaisvinimo jausmas, kurį jaučiu rašydamas. Man nepavyksta prisiruošti, suplanuoti, pasiimti švarų lapą ir skiriant laiko užrašinėti mintis, prievertauti save. Nieukomet neteko rašyti eilių pagal užsakymą. Esu tikra, kad nepavyktų, net jeigu būčiau itin alkana. Na, ką nors parasyčiau, bet nemanau, kad likčiau patenkinta rezultatu. Kartais pagalvoju, kad greičiausiai tai tik rodo talento stoką...

Nuoširdžiai kuriantis menininkas, kaip aš sakau, „išeina“, o tai yra pats geriausias dalykas, susijęs su kūryba. Žinoma, jeigu tik pavyksta „išeiti“. Tada jau nieko nebūja, net savęs, nejauti laiko, alkio, gali sukurti eileraščių per penkias minutes, gali sedėti višą dieną prie posmo ir to net nepavaujusi.

Abi knygas pradėjau citatomis iš

Lous Cerolio „Alisos stebulkų šalyje“. Tyčia, neatsitiktinai. Kūrybą man puikiai išreiškia Alisos kritimas i trišio olą. Kranti į save ir nenumanai, iš kurios pusės galiausiai pamatyti besiskverbiantį šviesos ruoželi. Juk labai retai pradédamas kūrimi jau žinai, kaip jis užbaigsi. Atitokės ir iš naujo perskaite teksta, kartais net nustembi – negi aš galėjau tatai parašyti... Ir niekaip kitaip sito sugebėjimo „išeiti“ nepavadinsi, tik dovana.

Parašyti eileraščiai lieka kaip suvenyrų ar nuotraukos, parsevižti iš kelionių po tolimas svečias šalis. Kaip ten ateiti, kaip iš ten išeiti ar nurodyti kryptį, gali tik realiai neegzistuojantis Cešyro katinas arba šiaip koks žvėris devyngalvis, kurį kiekvienas kūrėjas augina savyje ir vadina skirtingas vardais. Tam tikra perkeltine prasme kūrybinė drąsa yra ji pašerti iš rankos nebijant, kad ikaš. Būti drąsiai man reiškia nebijoti to, ką gali savyje atkapstyti, atraktinti visus kambarius ir visas skrynių dulkinose palėpēs, nebijoti vaiduoklių ir velionių drabužių prifarsiruotų spintų.

Antras etapas – įvertinti ir viską

pateikti skaitytojui, o tai jau reikalauja visai kitokio pobūdžio drąsos. Taigi kūrybinė drąsa tarsi sudaryta iš dviejų, o gal ir daugiau, viena i kitą susidedančių *matrioškos* lėlycių. Kuo labiau domiesi, skaitai, matai, žinai, bendrauj, tuo baugiau save įvertinti bendrame kontekste. Net iš labiausiai išprusiam autoriui, kad ir koks savirkritiškas jis būtų, save kūrinį atžvilgiu sunku atsiriboti ir būti objektyviai.

Pamenu, kaip trečioje klaseje nusiunciā rimuotą eileraštką apie naktį, mėnulio lyra ir ryte iširštantį žvaigždžių auksą i profesoriaus Knyslio LT V kanalu rodyta laidele. Paskui dar kelis mėnesius nekantriai žiūrėjau visas laidas, tačiau niekas taip ir nepaminėjo mano bandymo, nepasiūlė prizo, o tuo metu citavo kitų mažųjų kūrėjų perliukus. Tada buvau bebaimė savo kūrybos atžvilgiu, nes nežinojau, kas yra gerai, geriau už gerai, o kas – išvis nevertinama. Noriu pasakyti, kad kuo daugiau ži-

tymas rašančiajam padeda pakylėti kūrybą į turtingesnį lygmenį: jis gali sėkminges variuoti citatas, skolintis personažus, apžaisti juos ir visa kita, tačiau tikrai ne rašančiojo erudicija lemia, ar jo poezija bus poezija iš didžiosios P. Nuogas apsišaikytas be asmeninės patirties ir dar kelių dovanų gali atrodyti tiesiog juokingai. Beje, siuolaininiai poetai, sakyčiai, netgi piktnaudžiauju demonstruodami savo žiniams eileraščiuose, prikimšdami juos pavardžiu ir citatų, bet taip jie tik atitraukia skaitytojo dėmesį nuo kūrinio šerdies, emocijos, kurios trūkumas ir yra maskuojamas šitu nuorodu karnavalu. Rašant poeziją svarbu išmanyti, jauti kalbą, sakini, žodži, bet tai irgi dar ne kūryba, o gebėjimas suteikti savo minčiai kūmą – dar viena sudėtinė kūrybos dalis.

O kur esmė? Ko reikia, kad skaitant eileraščių pašiurptų oda, kad kito

parašytas žodis įkrystų į tave ir tirpdamas būtų pasisavintas kaip vaistas ar nuodas? Nežinau. Daugelis bandė atsakyti į šį klausimą. Spėčiau, kad tam reikia stebuklo. To, apie kurį kalbėjau pačioje šio atsakymo pradžioje – dovaną rašyti „išėjus“.

II

– Nedrąsa ir visa, ką jūs paminėjote, įvardyčiau vienu žodžiu – nepasitikėjimu savimi.

Turi draugę, prieš kurios talentą lenkiu galvą – jos parašytą posmą ar pastraipą tuo pat atpažintum iš krūtos kitų: nėra nė vieno nereikalingo žodžio, viskas taiklu ir tikra. Su ja dažnai diskutuojame, kodėl placiavaisiai žinomi menininkų vardai nebūtinai priklauso geriausiams menininkams. Priėjome išvadą, kad šiandieniniame pasaulyje, teikiančiame tiek daug galimybų į kanalų išreikštį bei transluoti save, laimės tas, kuris prabils garsiau už kitus ar pirmiau už visus, kuris nepapbosijos to padaryti. Taigi – geras vadybininkas. O geras vadybininkas retai būna itin talentingas menininkas ir atvirkšciai.

Baimė kausto, skatina abejoti savo meno kokybe ir galiausiai *susibiesinu* pastūmėja viską užrakinti stalčiuje arba išmesti lauk. Kūrėjas, sunaikindamas savo kūrinį, pasiduoda savidestrukcijai, kol galiausiai pasiklydės abejonėse gali būti pripažintas nestabiliu, paranojišku, neįsilieti į sociumą, tiesiog nusivilti savimi. Kiek daug šiandien žinomų kūrinių kas nors išgelbėjo nuo pačių autorių? Niekas nepasakys, kiek genialių darbų apskritai nepasiekė mūsų laikų būtent dėl šios priežasties.

Kuriančiųjų yra nerealiai daug. Tieka daug, kad, rodos, niekaip nesugebėtum perskaityti visko, kas parašoma jau vien mūsų šalyje. Kodėl? Kartais pagalvoju, kad tai lengviausias ir pigiausias saviraiškos būdas. Lengviausias, nes rašyti išmokstame dar mokykloje, o pi-

giausias, nes nereikia pirkti nei drobių, nei dažų, nei instrumentų ar metų metais investuoti į išsimoksliniam muzikos ar dailės akademijose. Tereikia popierius ir rašiklio arba atsidiaryti *Microsoft Word*, o jausmų visi turime užtektinai. Manau, poezija dažnai yra nuskriaustųjų globėja, kuriai aukoja visi ypač jautrus žmonės – kiek per jautrūs šitam pasauliui. Su šypsena konstatuoju faktą, kad truputį rationalesni renkasi proza.

Globalizmas nėra poezijos priesas. Bent jau tokios, kurių rašau ar skaitau pati. Šiandieninė poezija neatlieka tautiškumo žadinimo funkcijos. Beje, man koktu nuo bet kokių politizuotų posmų, niekad jų nemégau, tai – neskonminga. Šiandieninis poetas atstovauja savo vidiniams pasauliui, o ne šaliai. Žinoma, kūrybai neišvengiamai daro įtaką kilmė, pasaulėjauta, istorija, pagaliau netgi klimatas, bet tai tik paveikslė rėmelio spalva.

Dar vienas faktorius, kodėl lietuvis menininkas keikia savo būti smarkiai negu kokios kitos didesnės ar labiau išsvyčiusios valstybės atstovas, – jis, net ir pelnės pripažinimą, retai turi salygas sažiningai atsidėti kūrybai, nesirūpindamas komunalinius mokesčiai, pirkdamas gerą vyną, patinkancius batus ir knygas. Dėl mažos rinkos, skurdaus valstybės iždo mūsų didieji, turintys daug sūrides ir proto, yra priversti kęsti neprteklių. Sunku jausti tokį kontrastą: būti „vidiniu milijonieriumi“ ir griežtai varžyti save planuojant išlaidas. Lydimų komercinės sėkmės yra mažuma. Būtent ši situacija, mano manymu, išsigudo kompleksus, kuriuos Lietuvoje slepia ne vienas pripažintas menininkas. Čia ypač nukenčia poetai. Juk sakoma, kad poezija, kaip elitiniu meno žanru, domisi apie du procentai tautos. Net nėra kaip apkaltinti nykios aritmikos. Gyvename šalyje, kurioje šviečia tūkstančiai žibintas, o parkų alėjos išvis neapšvietos. Mano manymu, štai kaip pasireiškia provincijos sindromas.

Nejauntrs menininkas – ne menininkas. Kažkas yra pasakęs: turi jausti labai stipriai, kad kitas, susidūrus su tavo kūryba, bent ką nors pajauustum. Mano manymu, tas kažkas buvo teisus. Kūrėjai iš dalies yra ir pasmerkti, ir tuo paciu metu palaiminti – jie kenčia ir džiūgauja stipriau už kitus.

Galiausiai aš klausiu savo draugės menininkės: ar jū sutiktu iškeisti savo nerimą ir kūrybines kančias į patogią ir jaukią, gerai apmokomą vyr. Vadybininkės vietą prestižinėje konkurse? „Ne“, – nedvejoujosi taria ši. Aš taip pat atsakau neigiamai.

Ne veltui sakoma, kad tie, kurie žino „kodėl“, išvers bet koki „kaip“. Kuriantieji turi teisę į emocinę kompensaciją.

***

Diena, kai galiu skaityti.

Skaityau. Britų žurnalistas K. Heidenas: „Hitleris buvo grynas modernios masinės sielos fragmentas, neturintis jokių asmeninių savybių. Net neverta kelti klausimo, kokie sugebėjimai padėjo jam užkariauti mases; jis neužkariao masių, jis jas atspindėjo iš joms atstovavo.“

Toliau – mitologas J. Campbellas: „Tu nesakai gyvenimui „taip“ tol, kol nesakai „taip“ jam visam – ir šviesiajai, ir tamsiajai jo pusei...“

Diena, kai galiu skaityti ir būti skeptiškas daugelio tekstu atžvilgiu. Bet tik tiek.

***

Ar visiškai nurimės protas, netekės mąstymo funkcijos, vis dar yra protas?

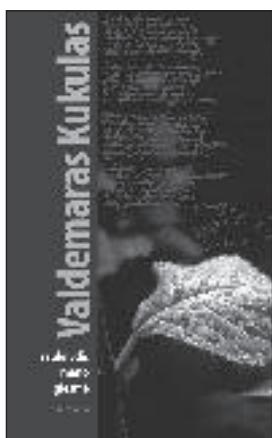
Nežinau. Sunkus klausimas. Meditatyvus. Amžinas. O kartais – užkeiktas ar net devyniai užrakintas.

Taciau kodėl aš labai gerai žinau, netgi nė akimirksnio neabejoju, kad, tarkim, raudona spalva, netekusi raudonumo, jau nėra raudona spalva?

cave canem

Knygų siena

Valdemaras Kukulas „Saulėlydis mano giesmė“, Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 176 p.

Valdas išėjo gausdamas lyg didelis varpas. Pirmojoje knygoje rašės apie pievą ir suknystę, paskutinioje nuolat – apie mirtį. Tieki apie jos neišvengiamybę, tiek ir apie jos dalyvavimą, buvimą kažkur šalia. Mirtis čia atispindi nuolatinės ūkanose, liūdesiuose, vienatvėje, irimo procesuose, visur. Autorius telefonu skambina į Antakalnio kapines savo mirusiemis kolegomis. Autorius tapatinasi su egzistencinės įtampos sklidiniais savo (vidiniai) peizažais. Pagaliau ištaria „ir viskas“, ir išeina ten, kur, perfrazuojant ankstesnės jo knygos pavadinimą, „Valdas taipogi dangui“. Rūsti knyga, kurioje Valdas ne gieda, o maisto, kartais išspėdamas skaitojus liepiamaja nuosaka. Gausūs anžambemanai liudija ne ką kita, o lūžtantį balsą, irgi minimą viena me eilėraštyje. „Poetas replikuoja: jei mirčiau, / Pasakyčiau visą tiesą apie save ir pasaulį.“ Čia dar viena me eilėraštyje. Kitame jau atsisakoma bet kokių pretenzijų į tiesą ir jos sakymą. Egzistencinis stovėjimas mirties akivaizdoje (tai poetas veikiausiai jautė) pasiūlo visai kitą žvilgsnį į tiesą ar tiesas. Ir tas žvilgsnis suteikia unikalumo tekstuose tilpusioms refleksijoms. Ne-skambinau Valdui telefonu, bet mielai laukčiau jo skambučio.

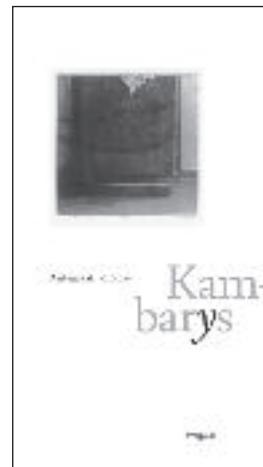
Jurga Ivanauskaitė „Angelo rūbas“, „Tyto alba“, 299 p.

Jurga išėjo tylėdama, lyg vėja praradės medis. Kai dar galėjo, mėdėsi, net surašė savo maldas ant marškinį. Dabar visos šios trumpos maldeles – dažniausiai į Angelą Sargą – vienoje knygoje, ir atrodančioje kaip baltoji maldaknygė. Pažymėtina, kad Jurga nekalbėjo tradicinių maldų, tarkim, „Viešpaties Angelo“. Kūrė savas. Ir žodis kurti vargu ar tinkamas maldai, ji jas ne sukūrė, o užgyveno. Tai ir budinės praktikos palikimas: liudytai Dievą savimi, ne kartojant, o keliaujant. Ikvepiant juodą orą, iš-

kvepiant baltą. Kažkaip gera, kad tarp mūsų gyveno Jurga. Po jos mums balto oro liko daugiau.

Antanas A. Jonynas „Kambarys“, „Tyto alba“, 57 p.

Senų senovėje, prieš trejetą dešimtmecium, tokia kūryba būtų vadinta „literatūriška“, suprask – išlupta iš tušinuko šratelio. Džiugu, kad senų senovės praėjo, ir niekas sviesto nebevadina svieistišku. Na, literatūriškas tas Jonynas, ir ačiū jam už tai. Pradėjus skaitoti atrodo, jog čia jau kažkas kitaip, daugiau sveria, stvarsto prozai už skvernų, eilutė nebe krištolinė, o bronzinė, tačiau perskaičius knygą lieka seno gero Jonyno poskonis. Nes knyga gula sluoksniais: čia eiléraščiai iš už vieno kampo, o čia jau iš už kito. Viena tų knygų, kurios nepasielia lentynos, nugula kur nors ant stalų, stalelių, palangių, nes tokias norisi skaitoti (nors atsiversti) vėl, vėl ir vėl. Ir vėl.

Laurynas Katkus „Sklepas“, Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 184 p.

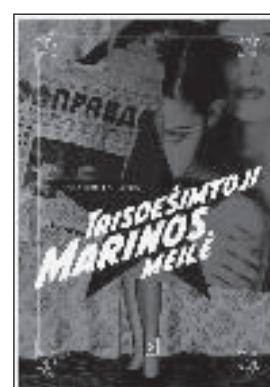
Žinomas poetas išleido esė knygą, nes, kaip prisipažsta, esė jų „visada masino savo įvairumu“. Čia irgi įvairumo prigaminta kuo įvairiausio. Pirmojo knygos teksto gal apskritai neskaitykite – skiedlas, ir tiek. Tačiau toliau – gerokai brandžiau bei įdomiau. Nuo literatūrologijos ar pseudoliteratūrologijos iki reflektuotos memuaristikos. Pastarosios daugiausia. Skaitoti įdomu. Kuo mažiau autorius stengiasi papasakoti, tuo įdomiau. Pasakojimo diktatas apskritai žlugdo literatūrą, jei būtų atvirkščiai, skaitytume ne knygas, o laikraščius. Panašu, jog tai knyga, apie kuria kiekvienam teksts susidartyti savo nuomone, vienų minusai čia gali viršti kitų pliusais. O autorius – niekuo dėtas, pasėdėjo sklepe ir parašė knygą. Jam knyga tinka. Man irgi.

Venedikt Jerofejev „Maskva – Petuškai“ (vertė Dalia Saukaitė), „Kitos knygos“, 184 p.

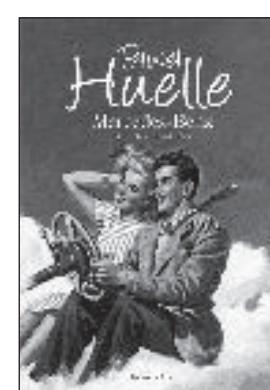
Šios „poemos“ bendraautorai, ko gero, buvo Veničkos angelai – tie patys, kurie žinojo, kur rasti chereso. Jei tiesa, jog norint tokią knygą parašyti reikia labai daug išgerinti, nė vienas iš mūsų tiek neišgertų. Nes nė vienas taip neparašytu. Be to, nė vienas mūsų nėra rusas, ikonografinis rusas, rusas kvadratu. Knijoje skeleste skleidžiasi rusiskumo substancijos: ruso siela, rusiskas gyvenimo būdas, pagaliau – rusų kalba, kuria autorius rašo taip, lyg pasigardžiuodamas gertų degtinę. Svaigus kūrinys, skaitytojui keliantis ne tik fizinių, bet ir metafizinių svaigulų, o autorui pastatantis lentynoje kažkur toli nuo Nabokovo, bet labai arti Dostoevskio. Likiminė knyga, ką čia ir pridursi.

Vladimir Sorokin „Trisdešimtoji Marinos meilė“ (vertė Irena Potašenko), „Kitos knygos“, 312 p.

Žymusis postmodernistas lytiškai brendo 1982–1984 m. Būtent tokia išvada siūlosi skaitant tais metais rašytą jo romaną. Būsimo siautulingojo postmodernizmo čia dar ne itin, tačiau sekso, aprašomo su pionieriaus aistra, kiek tik nori. Viskas tirštame brandžiojo sovietinio socializmo padaže, ypač sutirštėjančiame paskutiniuose trisdešimt penkiuose puslapiuose. Kiek muziejinius veikalas, tačiau kai kurie mūsų tame muziejuje praleido gražiausius savo metus. Tokie turbūt labiausiai ir žavésis ne seksualinėmis scenomis, o socialistinėmis.

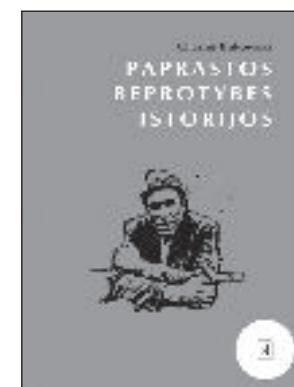
Pawel Huelle „Mercedes-Benz“ (vertė Vytas Dekšnys), „Baltos lankos“, 144 p.

Tik perskaitęs trečdalį knygos supratau, jog rašo ne čekas, o lenkas. Ne vien dėl to, kad romanas – lyg išplėstinis laiškas Bohumilui Hrabalui. Jis visas kažkoks „čekiškas“, su švelniu humoru, greitakal-

be beriamu pasakojimu, sklidinu keisciausią viražą, su poetine dvasia, neperaugančia į lenkišką buitiškumą ar mesianizmą. Romane pakatojas mokosi vairuoti. Važinėja po miestą su savo instruktore ir nesiliauja pasakoti jai apie savo senelį, tėvą, jų citroenus ir mersedesus. Tekstas kaip gerai suausta drobė, meistriskas. Ir apskritai – itin miela knyga, širdingai rekomenduotina.

Charles Bukowski „Paprastos beprotybės istorijos“ (vertė Marius Burokas), „Kitos knygos“, 296 p.

O štai visai nemila knyga, tikra rakštis sub... na, tarkim, subordinacijo. Nepolitikoretkiška, seksistinė, nenuosaiki nei leksiškai, nei moraliskai. Perskaitai ir sudegink. Bet juk perskaitysi! Jei reikytų išskirti Bukowskio patrauklumo sudėties dalis, veikiausiai tai būtų kažkas, kas tiesiogiai veiktu mūsų jungiškajį šešeli, o tame juk visokio „brudo“ nešiojamės. Tik tiek, kad Bukowskui tas šešelis krinta ant veido, ir jis net nebando jo nusibrauti ar prisdengti. Knijoje autorius dozuojamas, susiskaidęs į apsakymus. Tačiau jei manote, jog tie apsakymai esmingai skiriasi vienas nuo kito – manykit iš naujo.

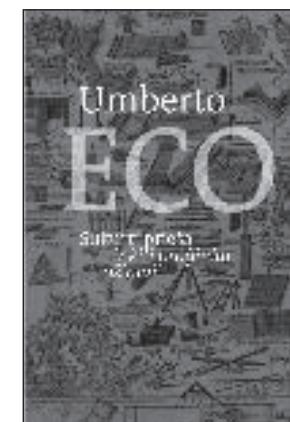
Aldous Huxley „Beždžionė ir esmė“ (vertė Irena Jomantienė), „Kitos knygos“, 216 p.

Prieš karą parašęs garsiąją utojią „Puikus naujas pasaulis“, po karo autorius jau permuša ją apokaliptiška antiutopija „Beždžionė ir esmė“. Antiutopija knygoje tik potenciali, tai vien kino scenarijus, kurį randa du pirmojo skyriaus personažai (antrasis skyrius ir yra tasai scenarijus). Tačiau Jame jau viskas be ribų: pasaulis po atominio ir cheminio karo, didžiuma žmonijos sunaikinta, likusieji gyvena pagal džiunglių įstatymus. Siurrealizmo palikimas ekspluatujamas azartiskai, Goyos košmarai – taip pat.

Umberto Eco „Sukurti prieš ir kiti progeniai rašinai“ (vertė Inga Tuliševskaitė), „Tyto alba“, 317 p.

Visi mėgsta šį autorį, prieš jis nesugeba susikurti, tad nors aprašo jų kūrimo mechanizmus. Tik vienoje iš penkiolikos esė, kurias pats vadina progeniai rašiniais. Tekstai iš tiesų rašyti konkretiomis programomis, o, anot autorius, „dažnai iš

šalies primesta tema būna vaisingesnė nei gimusi iš kokio vidinio įgeidžio“. Be to, „kitas progino rašinio pranašumas tas, kad jis nesiekia originalumo bet kokia kaina, o yra pramoga ir kalbančiam, ir klaušantiems“. Taigi dažniausiai čia – progeniai pranešimai. Su visu lubas sprogdinanciu autoriaus IQ, teksto kūrėjo meistryste, detektivine intrigą ir skaitymo „kaifu“.

Viktoras Gerulaitis „Pavėsinėje su Richardu Wagneriu“, „Tyto alba“, 462 p.

Viktoras Gerulaitis yra muzikologijos pasakų senelis, atsisėdai, dauei ausį, ir jis jau ją sklidiną pripasakos. O muzikos pasaulis ir yra pasakų pasaulis, kompozitoriai turbūt patys nerealiausiai kūrėjai, dirbantys su materijomis, lakesnėmis už orą. Pasakų senelis turi mokėti intriguoti, kitaip visi vaikai užmigs. Ir autorius tai daro itin talentingai. Žinių, datų ir faktų slėgis į kvadratinį centimetrą čia nemenkas, bet neslegia, nes autorius informaciją skaniai sudozavo ir supilstė į pastraipų menzūrėles. Muzikos mokyklose ši knyga veikiausiai bus suskaitoma iki skutų. Tada autoriu teks parašyti dar keturias. Panašu, jog kalbėti jis ne tik moka, bet ir mėgsta.

Algirdas Šeškus „Meilės lyrika. 1975-1983: fotografija“, „Kitos knygos“, 263 p.

Tu laikų nuotraukos jau turi ir savaiminę vertę, kaip dokumentas. Jose fotografas nieko nerežisavo, tik mokėjo reikiamu kampu nukreipti objektyvą ir laiku paspausti (norisi sakyti: gaiduką). Meilės lyrika čia ir yra fotografijos. Daugelį jų galima skaiti kaip tekstą, interpretuoti, perrašyti kaip tekstą. Tačiau ypatingas tu laikų vizualumas, šie žmonės apsmukusiais drabužiais ir gažuoto vandens automatai – tik fotografirose. Jos esmingai padeda mūsų atminciai, o atmintis yra ir mūsų dvasios, ir mūsų meilės dalis. Kuo ankstesnė, tuo lyriškesnė.

Laisvasis Mūrininkas

Trumpai...

Atkelta iš 2 p.

Paprasciausiai norėjosi užfiksuoti tai, ką mačiau iš ryto, o grįždamas vakare iš darbo jau galėjau iš nebereasti. O kad tai nebūtų nuobodu ir sausa, padėjo pagautos keistos, dviprasmiskos situacijos. Taip atsirado ciklai, kuriuose yra net po tris šimtus ar daugiau didelio formato fotografių", – pasakojo R. Linionis, apgailestaujantis, kad tie darbai taip ir liko lentynose, nes niekam jų neprireikė. Nors dabar ši senoji dokumentika jau turi gerai išlaikyto vyno kvapą ir tik dėl to, kad tuomet kurta nesitinkint sėkmės ir laiko teikiamų dividendų. Tokie grynuoliai, pasak fotografo Gintaro Česonio, yra tuomet dar labai jauno Romualdo Rakausko dokumentinės, dabar mums jau neabejotinai meninės, fotografijos, panasūs ir R. Linionio darbai.

Fotomenininką daug kas vadina miesto metraštiniu, nes atkurti jo istoriją pagal likusius vaizdus nebūtų sunku. R. Linionis yra muziejininkas, todėl jam pačiam svarbu ne tik kaip, bet ir kas nufotografuota, galimybė atgaivinti situacijas ir įvykius. Šiandien, pasak menininko, fotografuojama be

galo daug, bet vargu ar kada pavyks iš likusių darbų atkurti mūsų istoriją. „Anksčiau esu skaiciavęs, kad išfotografuodavau beveik du šimtus fotojuostelių per metus, o dabar skaitmeniniu fotoaparatu padarau gal dar daugiau nuotraukų, tačiau tai nieko nereiškia. Šiuo metu labai mažai ką galime fotografuoti, todėl turi save riboti norėdamas išvengti nemalonų konfliktų. Vadinas, bendras vaizdas bus neįsamus arba paprasciausiai suvaidintas“, – apgailestauja iki šiol aktyviai dirbantis R. Linionis.

Menininko fotografijos labai ryškiai dėstosi į ciklus ir etapus. Anksstyvąją dokumentiką keitė montażai, subtilūs, kiek melancholiški nykstančio kaimo vaizdai. Tačiau apie stilistikas ir didžiųjų menininkų itakas jis kalba gana santūriai – kad ir kiek stengsiesi, nuo savęs nepabėgsi, net ir į didmiesčius išvykę mūsų menininkai dirba taip, kaip mūsų kaimiškas mentalitetas diktuoja. Montażai, kuriuos ir šiandien R. Linionis tebe-kuria karpydamas žirklemis, o ne vi-sagaliu *fotosopu*, kažkada atsirado iš nuobodulio prie inžinieriaus bražymo lento. Vis dar nebaigtas ciklas, kuriame vaizduojami realūs menin-

kai ir jų darbai. Ciklas „Tėviškė“, kuriame lyg paskutiniams pasirodymui į fotografiją ižengia aplūžę, yrantys seni daiktai, trobos, sukurtas, kaip teigia fotografas, lyg iš nieko, to, ko jau néra. Efemeris, virpanti nuotaika skeleidžiasi juodos ir balto dermės sėliuose. R. Linionis kartais pasitelkia spalvotąją fotografiją, tačiau svarbiausiomis ir ištaigiausiomis laiko ne-spalvotas, kurios yra ganetinai iškalbingos. Jose prabyla pats gyvenimas.

Klasikas

Rašytojas Juozas Grušas yra vienas iš neabejotinų Kauno ženklų. Todėl jo buvimo pėdsakai jau kruopščiai surinkti muziejų archyvuose. Sie-met minime 110-ąsias rašytojo gimi-mo metines, todėl Kauno menininkų namuose nuo gruodžio 7 d. parodoje „Juozas Grušas menininku akimis“ galima pamatyti bent dalį šių surink-tų turų. Rašytojo muziejuje ramioje Žaliakalnio gatvelėje saugoma net 2132 nuotraukos ir 52 dailės kūrinių. Skaičiai išpudingi, tačiau sunkiai ap-repiami, todėl parodoje eksponuoja-mi atrinkti vertingiausi Lietuvos dai-lininkų Antano Aleksandravičiaus, Romualdo Čarnos, Gražinos Didelytės, Antano Dimžilio, Boriso Jermola-jevovo, Vytauto Klemkos, Jadvigos Mozūraitės-Klemkiénės, Broniaus Uoginto, Adolfo Valeškos kūrinių, fotomenininkų Aleksandro Maci-

Romualdas RAKAUSKAS. „J. Grušas Liaudies buities muziejuje Rumšiškėse“. 1971 m.

jausko, Onos Pajėdaitės, Algirdo Pil-velio, Romualdo Rakausko ir kitų 1931-1986 m. jamžinti rašytojo por-tretai.

Besidairant į akis krinta ypač gau-sūs fotografo R. Rakausko kurti por-tretai. „Mes su J. Grušu puikiai sutarēme, jis buvo išties malonus žmo-gus, todėl ir fotografavau jį gana daž-nai. Tuomet dirbau „Nemune“, vis prireikdavo portretų publikacijoms. Tai gana santūri, tačiau labai gili as-

menybė, todėl šie portretai gal ir nera ryškūs. Iki šiol prisimenu, kaip jį su žmona fotografavau Kauno senamies-tyje, Rumšiškių muziejuje. Apskritai menininkus gana lengva fotografuo-ti. Jų veidai įdomūs, nebanalus, o dir-bant jie daug ką supranta, tau kaip kolegai padeda“, – prisimena foto-menininkas.

Siek tiek gaila, kad parodoje eksponuojamų tik rašytojo por-tretai, nes jų stilistika gana panaši, tad neišvengiamai monotonijos. Tokia-me kontekste išties įdomu atrasti, pavyzdžiu, J. Grušo visuomeninę veiklą Lietuviai rašytojų draugijoje prinenanti Borisą Jermolahevą kar-ikatūroje „J. Grušas ir L. Gira Kauno geležinkelio stotyje“. V. Klem-kos akvarelėje pristatomi rašytojo por-tretai nuo ankstyvos jaunystės iki paskutiniųjų metų. Vienas ryškiausiai ir įdomiausiai darbų – grafiko R. Čarnos graviūra „Juozas Grušas“ – portretas, sukurtas 1972 m. Tačiau šalia – bareljefai, skulptūriniai portretai – visai kitokios raiškos kūrinių, savaip vaizduojantys rašytojo asmenybę. Vi-sas detales žiūrovai gali atsekti apa-rašyme. Parodos autorės – muziejininkės (Maironio lietuvių literatūros muziejaus padalinio vedėja Ni-jolė Majerienė ir dailininkė Inga Za-mulskienė), todėl informacija pateikiama ypač kruopščiai ir detaliai.

Miesto kasdienybė Romo Linionio akimis.

Boriss JERMOLAEVAS. „J. Grušas ir L. Gira Kauno geležinkelio stotyje“, 1938 m.

„Kadro“ nominacijų staigmenos

Jonas KAUNIETIS

Aštuntus metus iš eilės gruodžio mėnesį jaunimą sukviečia apdovanojimų ceremonija „Kadro“ nominacijos. Renginys vyksta Kauno m. savivaldybės Didžiojoje salėje. Apdo-

„Kadro“ nominacijų geriausio fotoreportažo autorė Milda Kiaušaitė.

vanojimai įsteigti norint paskatinti moksleivių amžiaus jaunimo kūrybinę saviraišką ir pasiūlyti aktyviai dalyvauti savo miesto bei šalies gyvenime.

Pirmaisiais metais „Kadro“ nominacijose buvo renkami ir apdovanojami tiktais jaunieji televizijos laidų kūrėjai. Vėliau veikla plėtėsi – šiuo metu nominuojami ir spaudos žurnalistai, fotografai, kino kūrėjai, aktoriai. Kiekvienais metais jaunimo darbus vertina atskinga komisija, kuri išrenka laureatus ir pateikia rekomendacijų ateicai.

Šiais metais aktorių ir kino kūrėjų darbus vertino režisierius, Kauno kino studijos meno vadovas Vytautas Balsys. Jo nuomone, jaunimas kasmet pateikia staigmenų. Vaidybiniu trumpametražinio filmo „Langas“ rezisierė Dagnė Gumbrevičiūtė, beje, ji ir scenarijaus autorė, šiame kūrybiname etape atskleidė kaip perspektivę, drąsiai eksperimentuojanti menininkė. Ji tapo laureataus nominacijoje „Geriausias metų režisierius“.

Projekto „Kadro“ nominacijos 2011“ komisijoje antrus metus dalyvaujanti Lietuvos televizijos žurnalistė, laidos „Mokyklos langas“ autorė Jurgita Kirkilaitė pasidžiaugė jaunuuj TV ir spaudos žurnalistų pažanga. Ji pažymėjo, kad jaunimas renkasi aktualias temas, nebijo ieškoti naujų formų ir išraiškos priemonių. Lau-reate tapusi Augustė Tamutytė, pasak komisi-jos narės, turi televizinę nuojautą, kai kurie jos darbai gali virsti dokumentiniu filmais. Vi-siems svarbu puoselėti lietuvių kalbą, o kuriant videoreportažus reikia kalbėti ir vaizdu, ieškoti pašnekovą pabrėžiančios aplinkos.

Nugalėtojų nominacijoje „Geriausias foto-

Kauno kino studijos meno vadovas, režisierius Vytautas Balsys apdovanoja geriausią metų režisierę Dagnę Gumbrevičiūtę už filmą „Langas“.

reportažas 2011“ rinko ir profesionalių pastebėjimų išsakė naujenų agentūros ELTA foto-korespondentas Alius Koroliovas. Ryškiausiai darbu čia pateikė Milda Kiaušaitė. Nuotraukas vertinės vienas geriausiai Lietuvos fotokorespondentų Ramūnas Danisevičius akcentavo, kad šios autorės reportažai apgalvoti, techniškai tvarkingi, puikiai atlikti. Jaučiamą jų visuma, tai ne atskiro pavienės nuotraukos.

Jaunimo reikalų koordinatorė Laura Rama-nauskaitė-Stašiauskienė peržiūrėjusi „Kadro“ nominacijų darbus sakė, kad jaunimas supran-

ta miesto ir šalies gyvenimo aktualijas, sten-giasi jas vertinti ir atspindėti savo darbuose.

Komisijos nariai ir renginio svečiai palin-kėjo jaunimui nesustoti ieškojimų kelyje. Or-ganizatoriai ir dalyviai tikisi, kad ir ateinan-ciais metais „Kadro“ nominacijos skatinas jauni-mas kurti ir tobuleti, padės mokyti iš pati-ries, prisidės prie Kauno kaip aktyvius jauni-mo miesto išvaizdžio kūrimo.

Autoriaus nuotraukos

Įtaigiau nušiurpti

Andrius JAKUČIŪNAS

Nacionalinėje dailės galerijoje atidarytos sovietinė kultūrų ir menų tyrinėjančios tarptautinės parodos: „Modernizacija. XX a. 7-8 dešimtmečių Baltijos šalių menas, dizainas ir architektūra“ ir „Mūsų metamorfiškoji ateitis. Dizainas, techninė estetika ir eksperimentinė architektūra Sovietų Sąjungoje 1960–1980 m.“.

Projektui „Modernizacija“, pasak rengėjų, siekiama išryškinti si į praeitį grimzantį Estijos, Latvijos ir Lietuvos modernios kultūros segmentą, įtraukti jį į pokarinės Europos techninės, socialinės ir kultūrinės modernizacijos kontekstą, praplečiant ryšių tarp Rytų ir Vakarų bei idėjų apykaitos tarp centro ir periferijos sampratą. „Inkorporuotos i SSRS, Baltijos šalys iš dalies išsaugojo senojo gyvenimo būdo elementus, kultūrinę atmintį ir puikavosi išskirtiniu „artimujų Vakaru“ įvaizdžiu. Legendiniai tapo Baltijos pajūrio kurortai, nauji mikrorajonai, regioniniu savitumu pasižymintys visuomeniniai pastatai, kaviniai ir restoranų architektūra. Itin populiarios buvo kasdienio gyvenimo gerovę, komfortą simbolizavusios prekės, sovietinių piliečių medžiotas kaip užsieninis deficitas. Periferinis Palbaltijys į Sovietų Sąjungą translavoro tarptautines modernios aplinkos ir gyvenimo būdo idėjas“, – rašoma informaciniame pranešime.

Tarptautinė kuratorių komanda – Lolita Jablonskienė, Kai Lobjakas (Talinas) ir Iliana Veinberga (Ryga), kurią papildė architektai Aleksandras Kavaliauskas ir Andrius Skiežgelas, – pasiūpino, kad parodoje eksponuojamą XX a. 7-8 dešimtmečių Estijos, Latvijos ir Lietuvos architektūros, dailinio, taikomosios dailės kūrinių, jų projektai, fotografijos, filmuota medžiaga neatrodytų pakrikiai ir parodos lankytojas galėtų susidurti gana išsamų vaizdą apie tuometes „liaudies ūkio“ sritis ir liaudies poreikius. Paroda suskirstyta į keturius dalis: „Miestas“, „Namai“, „Pramonė“ ir „Laisvalaikis“, pateikiama išsamūs kontekstiniai aprašymai.

Pirmaise, kuri vadinasi „Miestas“, galima pamatyti Baltijos šalių miestų modernizaciją nuo 7-ojo dešimtmečio – naujus tipinės statybos stambiaplokščius namus, naujas miesto centro vizijas ir naujus visuomeninius pastatus. Tai iliustruojama maketas, brėžiniai, fotografijomis. Kitame skyriuje – „Namai“ – stengiasi parodyti, kaip keitėsi pri-vati žmogaus erdvė, kokie tuo metu buvo baldai, indai, audiniai ir kaip siūlyta susitarkyti privačią buitę. Tendencijos įvaizdinamos eksponuojant žymiausius Latvijos, Lietuvos ir Estijos dizainerių kūrinius. Taip pat bandyta atskleisti, kaip Vilniuje, Rygoje ir Taline pasklidro pramonės gaminių modeliavimas – tai, ką šiandien vadiname dizainu. Parodoje rodomas antrosios kartos kompiuterio „Rūta-110“ valdymo pultas, galima pamatyti latviškų traukinį, mikroautobusų, Rygos radijo gamyklų sukurtų „VEF“ bei „Spidol“ radijo imtuvinų, pirmajų lietuviškų televizorių „Temp-6“ ir daugelių kitų gaminių, kuriems reikėjo specialaus dizaino. Žiūrovai išvys pačius daiktus, jų eskizus, fotografijas arba juos nufilmuočius. Dalis parodos skirta architektūrai. Pries žiūrovų akis – dešiniojo Neries kranto vizija, kurią Algimanto Nasvyčio vadovaujama architektų grupė sukurė 1968 m. Eksponuojami archi-

Kai kurios Mariaus Baranausko fotografijos akivaizdžiai režiuos.

tekto Bronislovo Krūminio projektuotu stambiaplokščių pastatų maketai. Sie namai statyti naujuose mikrorajonuose, tarp jų – Vilniaus Lazdynuose, Karoliniškėse. Taip pat galima pamatyti architektų A. ir V. Nasvyčių ranka pieštus autentiškus „Neringos“ kavinės eskizus, Vytauto Čekanausko Šiuolaikinio meno centro (tada buvo vadinamas Parodų rūmai) projekto atsiradimą – nuo tučiosios aikštės iki pastato integravimo į senamiestį. Sporto rūmų projektą, kuris net nebuvo iki galo įgyvendintas, originalias lietuviškas „Pergalės“ saldainių fabriko, „Dovanos“ susivienijimo pa-kuotes, kurias sumanė grafinio dizaino kūrėjai.

Viena parodos kuratorių L. Jablonskienės dienraščiu „Respublika“ tvirtino, esą laikotarpis nuo nepri-klausomybės atgavimo pradžios yra kažkuo panašus į 6-ojo dešimtmečio pabaigos – 7-ojo pradžios tarpsnį. „Pirmiausia – daugelį dalykų norima modernizuoti, atsisakyti to, kas sena, atgyvenę, ir viska padaryti iš naujo. Antra, minėtais laikotarpiais pradėjo formuotis naujos vartotojų visuomenės. Žmonės troško naujų daiktų – sau, savo būčiai, namams, įvairių transporto priemonių, daugelio kitų dalykų. Neteisinga būtų manysti, kad sovietinė visuomenė nebuvo vartotojų visuomenė. Ji specifiši – ribotų poreikių bei galimybų, bet taip pat – vartotojų. Jei būtų tokia, nebūtų ieškous deficitinių prekių“, – sakė ji.

Parodoje „Mūsų metamorfiškoji ateitis“ (kuratoriai: Andresas Kurgas ir Mari Laanemets (Talinas); dizaineriai: Indrekas Sirkelis (Talinas), Kooperativa für Darstellungspolitik (Berlynas) tyrinėjami pažangūs 7-8 dešimtmečių Estijos, Latvijos, Lietuvos ir Rusijos architektūros bei dizaino projektai, kuriuose siekta sukur-ti naują idealią gyvenamają aplinką. Tokia aplinka turėjo būti lengvai transformuojama ir pritaikoma prie kintančių vartotojų poreikių. Ji susiejo inovatyvių technologijas ir naują žmogaus, kaip aktyvaus sios aplinkos komponento, sampratą. Jau parodos pavadinimas liudija, kad tai – futuristinių vizijų paroda. Cia nėra daiktų, kurie realiai funkcionavo – tai pa-statai, dizaino objektais, kitokio po-būdžio kūrinių, kurie arba buvo pri-statomis specialiose parodose, arba tiesiog nusėdo dailininkų dirbtuvėse. Dauguma šių projektų liko po-pieriuje, jie niekada nebuvu įgyvendinti. Tam nesusidarė technologinių galimybių, kita vertus, juos varžė to meto ideologija. Sovietų Sąjungoje viskas buvo daug labiau nei Vaka-rose standartizuojama, ribojama ir

Aino Alamaa ir Leesi Erm parodoje. Talinas, 1964. Estijos nacionaliniai archyvai.

kontroliuojama, tačiau tokį viziją vis tiek radosi. Architektai ir dizaineriai jas plėtojo, bet realiai įgyvendinti negalėjo.

Parodos rengėjai pabrėžia, kad, nors dauguma projektų gimė valstybės finansuojamuose tyrimų instituose ir centruose, dominuojančiai pastatų statybos praktikai ir urbanizacijos dizainui juose dažnai siūlytos alternatyvos. Sykiu buvo numatoma, kad netikėtumas ir galimybė statinius transformuoti ateityje taps svarbiausiomis jų savybėmis. Tokie sumanymai reikalavo išplėsti tradicinę dizaino ir architektūros sampratą: dėmesys telktas ne į atskirą objektą, o į aplinkos (ir gyvenimo), kaip vientisos visumos, kūrimą.

Pažymėtina, kad parodos rengėjai Lietuvoje, Latvijoje ir Estijoje susidūrė su eksponatų paieskos sunumais, mat dar nepriklausomybės pradžioje visose trijose šalyse susiklostė nepalanki architektūros ir dizaino, jų dokumentacijos kolekcio-navimo situacija, dizaino pavyzdžių nuosekliai nekolecionavavo né vienas Lietuvos muziejus, juose rasti tik pavieniai objektais. Didžiausia taikomosios dailės kolekciją turit Lietuvos dailės muziejus, o didžioji dalis kitų eksponatų surinkta iš privačių autorų ir kolekcijų. Abi parodos bendru „Modernizacijos“ pavadinimu Nacionalinėje dailės galerijoje veiks iki 2012 m. vasario 12 d. Jos yra bendradarbiavimo projekto „Nematomos Praeities atgavimas“, remiamamo Europos Sąjungos programos „Kultūra 2007–2013“, dalis.

Beje, šios parodos – ne vienintelė dingstis pastaruoju metu prisi-minti sovietmetį. Antai sostinės „Prospekto“ galerijoje praėjusių sa-vaitę atidaryta iškiliaus ankstesnių laikų fotografo Mariaus Baranausko, daug prisijėjusio prie fotografijos meno suklestėjimo sovietinėje Lietuvoje, paroda. Jo kūrybos palikimas svarus: penki autoriniai fotoalbumai, 49 personalinės parodos, gausybė publikacijų fotoalma-nchuose, šimtai įvairių apdovanojimų Lietuvoje ir užsienyje, garbės vardai. Kritikai pabrėžia, neva M. Baranauskas jau nuo šeštojo dešimtmečio kartu su kolegomis fotožurnalisti-koje laužės pokario standartus, bet ir vėl juos gaminęs, tik jau su atšili-mo metų ženklais – esą todėl daugelis jo fotografijų esančios etaloninės, netgi plakatiškos, lyg laiko ar maštymo sustabintomis kategorijomis simboliai. Fotografijos ir kino kritikas V. Diominas, – jo žodžiai cituojami Bernardinai.lt, – teigė, kad M. Baranausko kūryboje

esama emocinių įvaizdžių, standartių elementų, iš kurių sudėliota nauja kompozicija (erdvės, rakursai, gyvenimo sufragmentavimas) yra aiški, suprantama ir paveikia – cia ir slypinti M. Baranausko poli-pularumo ir pagavumo paslapstis. Pabrėžiama, jog išskirtinis M. Baranausko kūrybos bruožas – gyvenimiškas pozūris į fotografojamą objektą, subtilia menininko akimi pa-stebėti daiktai ir aplinkos vaizdai, dvelkiantys veržliai gyvenimo dina-mika. Temų konkretumai ir įvairumą diktavusi daugiametė žurnalistine veikla. Tačiau, nors ir pabrėžtinai au-tentiška, jo fotožurnalistika praugu-si akademisko dokumentiškumą, ver-čianti mąstyti, kelianti estetinių pasi-gérėjimą. Realistinė darbų traktuo-tė kartu leidžianti pažinti mūsų amži-ninko pasaulį.

Siek tiek realistiškiai ir turbūt objektyviai į M. Baranausko kūrybą pažvelgia Katerina Baravykaitė „7 meno dienose“. „Pavarčius foto-grafijų rinkinių albumus kyla įspū-dis, jog tai metinė ataskaita vaizdais apie tai, kas šaunaus šiemet nutiko Tarybų Lietuvoje: štai atidengė mo-numentų armijai išvaduotojai, at-naujino laivą, išikélé naujakuriai, įvyko varžybos. Nemaža dalis skir-ta džiaugsmingai darbininko kas-diénybei (žmogus darbo vietoje) ar doram jo veidui (portretas darbo aplinkoje). Mégstami veikėjai: vaikai, senukai ir uniformuotieji, na ir, ži-noma, gražios tarybinės moterys. Tokiuose albumuose puikiai tinka ir Mariaus Baranausko meistriškai suderintos kompozicijos fotografi-jos. Kariai, sinchroniškai pakreipę galvas į „dailiosios“ lyties atlvestes, turi dabarties reklamoms būdingo neužgaulaus humoroo dozę, tačiau per mažą, kad turėtum ūpo įsižeisti. „Plakatiškos ir šaunios Mariaus Baranausko nuotraukos, vaizduo-jančios tarybinius įsimylėjėlius, žve-jus ir kitų profesijų piliecius, daug įdomesnės ir iškalbingesnės, kai jos neatsietos nuo savojo meto ideo-loginio fono. Jo darbų archyvas ver-tingas kaip to laiko ženklas, ir nera

jokio reikalo bandyti apversti supratimą ar ieškoti paslapčių. Kaipgi reprezentuojame gerus sovietmečio menininkus: ar išradinėsime legendas, kaip „pabėgdavo pas žvejus“ (žvejai buvo programinė tema), ar paprasčiau – necenzuruotai. Nu-traukos juk ir toliau išlietka paveikios“, – reziumuoja ji.

Pabaigai – mano paties gal šešerių metų senumo įspūdžiai („Jaunas perspektyvus prie dūrų“), pavarčius M. Baranausko ir L. Ruikaus bendra fotografių albumą „Naujasis Vilnius“: „Fotografijose žmonių veidai atrodė monolitiškai, nejama-nomai, nepataisomai tobulis, jų žvilgsniai kalbėjo apie nenumaldo-mą troškimą žūtbūt tučtuojau pada-ryti ką nors gera. Tas neįmanomas tobulumas slėgė, bet lygiai taip pat nebuvu galima atsišpirti jo įtaigai. Tikiu, kad tie žmonės pozavo, sten-gėsi, bet ligi šiol nesu pajėgus su-vokti, kaip, net ir titaniškomis pa-stangomis, galima bent akimirka atrodyti tokiam tobulam. Pavyzdžiu: šalmuotas statybiminkas išdidžiai, su pasigérėjimu ir meile akyse žvel-gia į betono lovį keliantį kraną. Die-važi, tą akimirka pagalvojau, kad vyrukui lengvos pagirios. Arba jis išprotėjės. Galbūt mąstė taip: „Va aš, darbininkas, esu fotografuojamas, būsiu laikrašty!“ Baisiausia, pradē-jau tikėti, kad anot meto žmonėms atrodyti tokiams buvo lengviau. Net jei būciau pasakės tam statybiniukui: „Klausyk, vyrut, to bjauraus gelžbetoninio namo sienos po pen-kerių metų pradės leisti vandenį, po penkiolikos – supus langų rémai, iš-trupės tinklei ir ims sproginėti radiatoriai, o po dvidesimt penkerių at-važiuos kita statybinkų brigada ir „ji nugriaus“, – manau, jis būtų li-kęs stovėti prie savo betono lovio tokis pat išdidus ir atsidavęs. Profesi-nė tobulybė. Žmogus ir statybiniukas viename asmenyje, sovietinis kentauras, mikrorajonų Pegasas.“

Ar tą patį pasakyčiau ir dabar? Taip, turbūt taip. Tik dar labiau dy-gėdamasis ta nutolstanciā epocha, įtaigiau nušiurpdamas.

92-ojo kūrybinio sezono gruodžio mėnesio repertuaras

15 d., ketvirtadienį, 18 val. Rūtos salėje (Laisvės al. 71) – Keturakio „Amerika pirtyje“. Triju dalių komedija. Režisierius Valdas Lencevičius. Spektaklio trukmė – 2.20 val. Bilieta kaina – 43 Lt.

15 d., ketvirtadienį, 20 val. Mažojoje scenoje (Laisvės al. 71, V a.) – Inos Pukelytės „Meilė Paryžiuje“. Vienos dalies kabaretinė komedija. Režisierė I. Pukelytė. Spektaklio trukmė – 1 val. Bilieta kaina – 28 Lt.

16 d., penktadienį, 18 val. Rūtos salėje (Laisvės al. 71) – Yukio Mishima „Markizė de Sad“. Vienos dalies drama. Režisierius Artūras Areina. Spektaklio trukmė – 2.45 val. Bilieta kaina – 43 Lt.

17 d., šeštadienį, 12 val. Mažojoje scenoje (Laisvės al. 71, V a.) – „Kiškis pagėgėlis“. Muzikinis spektaklis vaikams nuo 5 m. pagal Liudviko Jakimavičiaus knygelę „Lapė ir kaliošai“. Režisierė Agnė Sunklodaitė. Spektaklio trukmė – 1 val. Bilieta kaina – 18 Lt.

17 d., šeštadienį, 17 val. Penkojoje salėje (Laisvės al. 71) – Danielio Daniso „Akmenų pelenai“. Prisiminimų drama. Režisierius Agnus Jankevičius. Spektaklio trukmė – 2 val. Bilieta kaina – 33 Lt.

17 d., šeštadienį, 18 val. Mažojoje scenoje (Laisvės al. 71, V a.) – Mariuso von Mayenburgo „Bjaurusis“. Skalpelio pjūvis. Režisierius Vilius Malinauskas. Spektaklio trukmė – 1.30 val. Bilieta kainos – 28, 33 Lt.

18 d., sekmadienį, 12 val., 21 d., trečiadienį, 11 ir 14 val. Penkojoje salėje (Laisvės al. 71) – Lewiso Carrollo „Alisa stebuklų šalyje“. Spektaklis vaikams. Adapacijos autorė ir režisierė Ewa Pirowska. Spektaklio trukmė – 1.30 val. Bilieta kaina – 18 Lt.

18 d., sekmadienį, 18 val. Rūtos salėje (Laisvės al. 71) – Vidmantas Bartulio „Pamokslas žuvims“. Vienos dalies spektaklis. Režisierius Vidmantas Bartulis. Spektaklio trukmė – 1 val. Bilieta kaina – 33 Lt. moksleiviams, studentams, senjoram, neigaliems – 18 Lt.

18 d., sekmadienį, 12 val. Kauno Paminklinės Kristaus Prisikėlimo bažnyčios Konferencijų salėje – advento ciklas „Belaukiant Kalėdų...“. Dalyvaus soprano Sabina Martinaitė, pianistė Audronė Eitmanavičiutė. Grafikės Vilijos Kneižytės ir skulptoriaus Vytauto Umbrasos kūrybos paroda.

Teatro kasa (Laisvės al. 71) dirba kasdien 10.30–19 val., tel. 22 40 64. Bilieta taip pat platina *Tiketa*.

Kauno kamerinis teatras

15 d., ketvirtadienį, 16 d., penktadienį, 17 d., šeštadienį, 18 d., sekmadienį, 10 ir 12 val., 19 d., pirmadienį, 10, 12, 14 ir 18 val., 20 d., antradienį, 21 d., trečiadienį, 10 ir 12 val. Daivos Čepauskaitės, Šarlio Pero „Nepaprastai Batuoto katino nuotykiai“. Spektaklis vaikams. Režisierius Aleksandras Rubinovas. Spektaklio trukmė – 1.05 val. Bilieta kaina – 15 Lt.

15 d., ketvirtadienį, 16 d., penktadienį, 20 d., antradienį, 21 d., trečiadienį, 18 val. šventinis spektaklis: Augusto Strindbergo, Antonio Sverlingo „Karštasis šokolas“. Švediška vakarienė artistų kavinoje. Režisierius Stanislovas Rubinovas. Spektaklio trukmė – 1.40 val. Bilieta kaina – 50 Lt.

17 d., šeštadienį, 18 d., sekmadienį, 18 val. šventinis spektaklis: Daivos Čepauskaitės „Kavinė „Pas Blezā“. Pasimatymas po dviešimties metų. Režisierius Stanislovas Rubinovas. Spektaklio trukmė – 1.45 val. Bilieta kaina – 50 Lt.

Teatro kasa (Kęstučio g. 74A) dirba I–V 14–18 val., VI–VII 11–18 val., tel. 22 82 26. Bilieta taip pat platina *Bilietai.lt* ir *Bilietai.pasaulis*.

18 d., sekmadienį, 12 val., 19 d., pirmadienį, 14, 16, 18 val., 20 d., antradienį, 14 val., 21 d., trečiadienį, 16, 18 val. šventinis spektaklis vaikams „Šunytė Roja“. Po spektaklio vaikus sveikins Kalėdų Senelis. Pjesės autorė ir režisierė Andra Kavaliauskaitė. Bilieta kaina – 18 Lt.

18 d., sekmadienį, 19 val. Vytauto Balsio „Žmogus medyje“. Tragikomedija. Režisierius V. Balsys. Spektaklio trukmė – 1.10 val. Bilieta kaina – 30 Lt.

20 d., antradienį, 20 val. „Su Naujaisiais metais, Ana!“. Vienos dalies spektaklis pagal Biljanos Srblijanovič pjesę „Belgrado trilogija“. Režisierius Darius Ramašauskas. Spektaklio trukmė – 1.50 val. Bilieta kainos – 30, 35 Lt.

Teatro kasa (M. Daukšos g. 34) dirba III–V 15–19 val., VI 15–18 val., VII – valandą pries spektaklį, tel.: 40 84 70, 22 60 90. Bilieta taip pat platina *Bilietai.lt*.

20 d., antradienį, 17 val. Maironio lietuvių literatūros muziejueje (Rutušės a. 13) – atminimo vakaras, skirtas Jurgos Ivanauskaitės 50-mečiui, ir jos tekstų knygos „Angelo rūbas“ sutiktuvės. Dalyvaus J. Ivanauskaitė mama Ingrida Koršakaitė, hum. m. dr. Jūratė Baranova, dailininkė, fotografė Jurga Užkurnytė, dailininkė Sigutė Chlebinskaitė, knygos redaktorė Eglė Bielskytė, aktorė Jūratė Onaitė, smuikininkė Dalia Terminaitė. Iėjimas nemokamas.

Kauno valstybinis lėlių teatras

17 d., šeštadienį, 18 d., sekmadienį, 12 val. naujametė premjera Didžiojoje scenoje ir susitikimas su Kalėdų Seneliu, „Kalėdų Saulė“. Kalėdųistorija apie vaikus, nepabūgusių Tamsos ir drauge su mitinių pasakų veikėjais išėjusių į stebuklingą miską gelbėti Saulytės. Autorė Erika Drungytė. Režisierius Andrius Žiurauskas. Dailininkė Aldona Jankauskienė. Kompozitorius Raimundas Martinkėnas. Bilieta kainos – 10, 12, 15 Lt.

17 d., šeštadienį, 18 d., sekmadienį, 13 val. naujametis spektaklis Mažojoje scenoje ir susitikimas su Kalėdų Seneliu Lėlių muziejuje. „Kai krenta žvaigždė“. Žiemos pasaka pagal H. K. Anderseno kūrinių motyvus. Autorė Daiva Čepauskaitė. Režisierius Andrius Žiurauskas. Dailininkas Sergėjus Bocullo. Bilieta kaina – 12 Lt.

Teatro kasa (Laisvės al. 87A) dirba IV–V 11–17 val., VI–VII 10–14 val., tel. 22 16 91. Bilieta taip pat platina *Bilietai.pasaulis*.

Kauno valstybinis muzikinis teatras

15 d., ketvirtadienį, 18 val. Gaetano Donizetti „Liučija di Lamermur“. Triju veiksmų opera. Muzikos vadovas ir dirigentas Julius Geniušas, pastatymo meno vadovė Dalia Ibelhauptaitė, režisierius Gediminas Šeduikis, scenografas ir šviesų dailininkas Marius-Alexandru Dumitrescu, kostiumų ir grimo dailininkas Juozas Statkevičius, chormeisteriai Ramūnas Tilvikas, Rasa Vaitkevičiutė. Spektaklio trukmė – 3 val. Bilieta kainos – 25, 40, 70, 80, 150 Lt.

16 d., penktadienį, 18 val. Lino Adomaičio „Dulkų spindesys“. Dvieju dalių šokio spektaklis. Choreografių ir libreto autorai Dainius Bervingis ir Gintaras Visockis, dailininkė Marija Rubavičiūtė. Spektaklio trukmė – 2.30 val. Bilieta kainos – 20, 30, 50, 60, 100 Lt.

17 d., šeštadienį, 18 val. Franco Leharo „Linksmojo našlė“. Triju veiksmų operetė. Režisierius Gintas Žilys, dirigentas Julius Geniušas, dalininkė Virginija Idzelytė, choreografas Danil Salimbaev (Rusija). Spektaklio trukmė – 3 val. Bilieta kainos – 15, 20, 35, 40, 100 Lt.

18 d., sekmadienį, 12 val. „Sniego karaliene“. Dviejų dalių baleto spektaklis vaikams pagal H. K. Anderseno pasakos motyvus, Edvardo Grygo ir Jeano Sibeliuso muziką. Choreografas Aleksandras Jankauskas, dirigentas Jonas Janulevičius, dailininkė Ramunė Skrebūnaitė. Spektaklio trukmė – 2 val. Bilieta kainos – 7, 15, 20, 25, 50 Lt.

18 d., sekmadienį, 15 val. Baltojoje salėje – kalėdinis koncertas. Dalyvaus ansamblis „Fa Duo“: Fausta Drūlytė (flėita) ir Viktorija Smalaitė (arfa); Jonas Ramūnas Laukaitis (fagotas), Valentinas Reznickėnė (diskantas), Mindaugas Zimkus (tenoras). Programoje – kalėdų dainos ir giesmės. Bilieta kaina – 20 Lt.

18 d., sekmadienį, 18 val. Johano Strauso „Naktis Venecijoje“. Triju veiksmų operetė. Režisierius Gintas Žilys, dirigentas Julius Geniušas, dalininkė Eldor Renter (Estija). Spektaklio trukmė – 3 val. Bilieta kainos – 15, 20, 35, 40, 100 Lt.

21 d., trečiadienį, 12 val. Tomo Kutavicius, Violetos Palčinskaitės „Nykytukas Nosis“. Dviejų dalių opera vaikams. Režisierius Gintas Žilys, dirigentas Virgilijus Visockis, dailininkė Virginija Idzelytė, choreografas Andrius Kurienius. Spektaklio trukmė – 1.50 val. Bilieta kainos – 7, 12, 18, 20, 50 Lt.

Teatro kasa (Laisvės al. 91) dirba II–VII 11–14, 14.45–18 val., tel. 20 09 33.

15 d., ketvirtadienį, 18 val.

vakaras su Algimantu Čekuoliu „Kas laidon nesudėta“. René Raudonės veđėjas Vilius Kaminskis. Bilieta kainos – 20, 30, 40, 40 Lt.

16 d., penktadienį, 18 val. „Klasika ir nūdienai...“ Kauno miesto simfoninis orkestras (vadovas Algimantas Treikauskas). Dirigentas ir solistas Vilhelmas Čepinskis (smuikas). Bilieta kainos – 20, 25, 30 Lt.

17 d., šeštadienį, 18 val. Ievos Narkutės ir grupės akustinis koncertas „Raudoni vakara“. Bilieta kainos – 25, 30 Lt.

18 d., sekmadienį, 16 ir 19 val. Mantas ir Kauno bigbendas – „Frank Sinatra show“. Bilieta kainos – 50, 60, 70 Lt.

19 d., pirmadienį, 18 val. Kauno apskrities Juozo Naujailio muzikos gimnazijos moksleivių koncertas „Žiemos melodijos“. Bilieta kaina – 10 Lt.

20 d., antradienį, 18 val. „Laimingų Naujujų...“ Kristina Zmailaitė (sopranas), Vaida Genytė (sopranas), Edmundas Seilius (tenoras), Vaidas Vyšniauskas (tenoras). Valstybinis pučiamųjų instrumentų orkestras „Trimitas“. Dirigentas Ugnius Vaiginis. Bilieta kainos – 20, 30, 40 Lt.

21 d., trečiadienį, 18 val. šventinis koncertas „Istariki man myliu...“ Lietuvos valstybinis simfoninis orkestras (meno vadovas ir vyr. dirigentas Gintaras Rinkevičius). Solistai: Ieva Prudnikovaitė (mecosopranas), Jeronimas Milius (vakalis). Dirigentas Gintaras Rinkevičius. Programoje – populiariausių miuziklų arijos. Bilieta kainos – 30, 40, 50 Lt.

Filharmonijos kasa (L. Sapiegos g. 5) dirba II–VII 14–18 val., tel. 20 04 78. Bilieta taip pat platina *Tiketa*.

20 d., antradienį, 18.30 val. Kauno kultūros centre „Tautos namai“ (Vytauto pr. 79 / Kęstučio g. 1) – kalėdinis koncertas vaikams „Žiemos pasaka“. Dalyvaus vaikų dainos ir šokio teatras „Vaidilutė“, liaudiškų šokių kolektyvas „Sėltinė“, neoklasikinio šokio teatras „Releve“. Iėjimas nemokamas.

20 d., antradienį, 17 val.

Maironio lietuvių literatūros muziejueje (Rutušės a. 13) – atminimo vakaras, skirtas Jurgos Ivanauskaitės 50-mečiui, ir jos tekstų knygos „Angelo rūbas“ sutiktuvės. Dalyvaus J. Ivanauskaitė mama Ingrida Koršakaitė, hum. m. dr. Jūratė Baranova, dailininkė, fotografė Jurga Užkurnytė, dailininkė Sigutė Chlebinskaitė, knygos redaktorė Eglė Bielskytė, aktorė Jūratė Onaitė, smuikininkė Dalia Terminaitė. Iėjimas nemokamas.

20 d., antradienį, 18.30 val. Kauno kultūros centre „Tautos namai“ (Vytauto pr. 79 / Kęstučio g. 1) – kalėdinis koncertas vaikams „Žiemos pasaka“. Dalyvaus vaikų dainos ir šokio teatras „Vaidilutė“, liaudiškų šokių kolektyvas „Sėltinė“, neoklasikinio šokio teatras „Releve“. Iėjimas nemokamas.

20 d., antradienį, 18.30 val. Kauno kultūros centre „Tautos namai“ (Vytauto pr. 79 / Kęstučio g. 1) – kalėdinis koncertas vaikams „Žiemos pasaka“. Dalyvaus vaikų dainos ir šokio teatras „Vaidilutė“, liaudiškų šokių kolektyvas „Sėltinė“, neoklasikinio šokio teatras „Releve“. Iėjimas nemokamas.

20 d., antradienį, 18.30 val. Kauno kultūros centre „Tautos namai“ (Vytauto pr. 79 / Kęstučio g. 1) – kalėdinis koncertas vaikams „Žiemos pasaka“. Dalyvaus vaikų dainos ir šokio teatras „Vaidilutė“, liaudiškų šokių kolektyvas „Sėltinė“, neoklasikinio šokio teatras „Releve“. Iėjimas nemokamas.

20 d., antradienį, 18.30 val. Kauno kultūros centre „Tautos namai“ (Vytauto pr. 79 / Kęstučio g. 1) – kalėdinis koncertas vaikams „Žiemos pasaka“. Dalyvaus vaikų dainos ir šokio teatras „Vaidilutė“, liaudiškų šokių kolektyvas „Sėltinė“, neoklasikinio šokio teatras „Releve“. Iėjimas nemokamas.

20 d., antradienį, 18.30 val. Kauno kultūros centre „Tautos namai“ (Vytauto pr. 79 / Kęstučio g. 1) – kalėdinis koncertas vaikams „Žiemos pasaka“. Dalyvaus vaikų dainos ir šokio teatras „Vaidilutė“, liaudiškų šokių kolektyvas „Sėltinė“, neoklasikinio šokio teatras „Releve“. Iėjimas nemokamas.

20 d., antradienį, 18.30 val. Kauno kultūros centre „Tautos namai“ (Vytauto pr. 79 / Kęstučio g. 1) – kalėdinis koncertas vaikams „Žiemos pasaka“. Dalyvaus vaikų dainos ir šokio teatras „Vaidilutė“, liaudiškų šokių kolektyvas „Sėltinė“, neoklasikinio šokio teatras „Releve“. Iėjimas nemokamas.

20 d., antradi

Kauno karuselė

Gruodžio 26 d. 19 val. Kaune, „Žalgirio“ arenosje, bus rodomas bėne populiariausias lietuviškas miuziklas „Velnio nuotaka“.

Pagal K. Borutos apysakos „Baltaragio malūnas“ motyvus sulkurtas miuziklas 2012 m. minės savo keturiuos dešimtmety, jis mėgstamas jau ne vienos žiūrovų karto. Turbtū visi gerai prisimename lietuvių kino klasika tarpus Arūno Žebriūno muzikinė filmų, kuriami vaidino visa kino grandų plejada: Regimantas Adomaitis, Vaiva Mainelytė, Gediminas Girdvainis, Rina Varnaitė, Jūratė Onaitė, Bronius Babkauskas ir daugelis kitų didžiujių aktorių. Muzikines partijas filme atliko ne mažiau žymūs dainininkai – Vytautas Kernagis, Viktoras Malinauskas, Birutė Dambrauskaitė, Asta Chomentauskienė ir kiti. „Velnio nuotaka“ – jausmingas pasakojimas apie amžiną gėrį ir blogio kovą, tragikomiskas laimės paieskas, kuriose realybė pinasi su mistika, o tautosakos motyvai, „paskaninti“ samojingu liečiavimui liudės humoru, lydi tyrus ir ro-

mantiškus herojų meilės jausmus.

Naujasis „Velnio nuotakos“ patystomas žada suspindeti visiškai naujomis spalvomis ir sudominti įvairaus amžiaus publiką – jame nestigis moderniausių scenografijos, vaizdo ir šviesos efektų, tačiau bus išsaugotas ir lietuvių liaudies kultūros paveldas. Spektaklis statomas bendradarbiaujant su valstybiniu dainų ir šokių ansambliu „Lietuva“.

Kompozitorius – Viačeslavas Ganelinas, libreto autorius – Sigita Gedė. Scenarijaus autorius ir režisierius – Andrius Kurienius, kostiumų ir scenografijos dailininkė – Vilma Galeckaitė-Dabkienė, choreografinė – Brigita Urbinytė, muzikos aranžuotojas – Andrius Gružauskas.

Spektaklyje dalyvauja: Baltaragis – Povilas Meškėla, Pinčiukas – Donatas Montvydas, Jurga – Evelina Anusauskaitė, Girdvainis – Jeronimas Milius, Uršulė – Ilona Balsytė, Piršlys Anupras – Vladas Kovaliovius, Arkliavagis Raupys – Rafailas Karpis, valstybinis dainų ir šokių ansamblis „Lietuva“.

Vos prieš porą savaičių nuskambėjo paskutiniai tarptautiniai Beatri-

čės Grincevičiūtės kamerinio dainavimo konkurso baigiamojo koncerto akordai, nurimo apdovanojimų jaudulys, o „Grand Prix“ ir trečiosios premijos laimėtojus bei diplomantą, Kauno valstybiniuo muzikinio teatro solistą Mindaugą Zimkį, Giedrių Prunskį ir Eugenijų Chrebtovą, gyvenimas vėl įstumė į kasdienį koncertų ir spektaklių maratoną.

Dabar, kai konkursu pamokos jau išmoktos, svarbiausią apdovanojimą profesionalų grupėje pelnės Kauno muzikinio teatro solistas, tenoras M. Zimkus neslepia, kad konkursu laimėjimas – ne momentinė atsakomybė, o išipareigojimas nuolat būti pačios geriausios formos ir scenoje demonstruoti aukščiausio lygio meistriškumą. „Kadangi teatro vadovybė skatinā solistų siekį tobulėti, o kartu ir garsinti teatro vardą, negalėjau praleisti retos galimybės pabandyti laimę, juolab kad mano metų solistams konkursu durys jau beveik užvertos“, – kalbėjo dainininkas, labai mėgstantis ir dažnai dainuojantis kamerinę muziką. „Kita vertus, šis konkursas tik dar kartą įrodė, kad esu teisingame kelyje ir galu toliau siekti muzikavimo tobulumo, tapti vienu geriausiu ka-

merinės muzikos atlikėju šalyje, ir net...“ – neslepė ambicijų M. Zimkus, jokiu būdu nenuvertindamas ir teatro scenos, kurioje užaugo kaip dainininkas. „Teatre gal kiek lengviau tik todėl, kad spektaklyje gyveni personažo gyvenimą ir mažiau galvoji apie vokalinę techniką, o konkursu scenoje visuomet būni ne tik „nuogas“, bet dar ir narstomas po kaulėli. Negana to, vaidinti gali tik balsu, pasitelkės visą vokalinę meistriškumą ir gebėjimą interpretuoti. Tačiau, kadangi teatras išmokė ir privertė būti labai gerios vokalinės formos, lipiant į konkurso sceną baimės lyg ir nebūvo...“

Kolegai antrinio ir trečiąjį premiją konkurse laimėjės teatro solistas G. Prunskus. Kaip ir M. Zimkus, jis neslepė, jog nuolatinis buvimas teatro scenoje užgrūdina. „Spektaklio metu į sceną tenka lipti po keletą kartų. Ir ne tik – norėdamas pasiekti geriausią rezultatą, turi susitapatinti su personažu, jo aplinka, derintis prie kolegų, dekoracijų, sceninių kostiumų, šviesos. Ši sceninė patirtis labai padeda mobilizuoti koncerto ar konkurso metu, kai pries žiūrovą atsiduri vienas, be režisierius, dirigento, scenovaidžio“, – išsikinės G. Prunskus,

kuris taip pat nenorėjo praleisti tokios progos jau vien todėl, kad konkursai, kuriuose neribojamas dainininkų amžius, néra labai dažni. „Be to, konkursas tapo rimtu savęs, savo veiklos bei psichologinių galių patikrinimui“, – sakė dainininkas, neslėpdamas, kad pirmame ture jaudinosi tarsi pirmakursis: ta pati egzamininė salė, rūsti komisija... „Tačiau trečiasis prizas iš dalies patenkino ambicijas ir dar labiau paskatino siekti tobulybės teatro scenoje...“

Teatro vadovas Benjaminas Želvys, kalbėdamas apie ką tik pasibaigusį tarptautinį konkursą, sutinka, kad šie laureatai teatre ne vienintelii – daug solistų dalyvauja įvairiuose projektuose, rengia koncertus... O kodėl gi ne? „Teatro menininkų koncertiniai maršrutai driekiasi ne tik Lietuvoje – daugelis jų dainuoja įvairose Europos miestų koncertų, teatrų scenose. Sakau jiems: dalyvaukite, tik teisingai pasirinkite, kur. Jei artistas žinomas ne tik Lietuvoje, bet ir pasaulyje, matomas televizijos ekranoose, jis populiarina ir mūsų teatrą. Žinoma, ne visuomet lydi sėkmę, bet juk tai gyvenimas – pakilimai ir nuopuoliai. Ištisinės linijos nebūna...“

„Nemunas“ rekomenduoja

Kitokio kino klube – „Šokėja tamsoje“

Gediminas JANKAUSKAS

Antradienė, gruodžio 20 d., Kitokio kino klubė žiūrėsime danų režisieriaus Larso von Trierio filmą „Šokėja tamsoje“.

Dar visai neseniai aktyviai propagavęs „grynojo“ kino idėją ir populiarinę asketiską „Dogmos'95“ stilistiką, ši kartą režisierius aiškiai nusisžengė atvirai deklaruotiems „skaiystybes įžadams“, bet smerkti jo už tokią „išdavystę“ tikrai nesinori. Mat jam savo istorija taip pavysko sujaudinti žmones, kad abejingų neliko. Tik vieni egažaltuo-

tai liaupsina filmą, kiti argumentuotai kaltina režisierų racionaliai manipuliujant giliausiais žmonių jausmais. Vadinas, svarbiausią tikslą L. fon Trieras bus pasiekęs. Panašaus rezonanso sulaukė ir ankstesnis jo darbas „Prieš bangas“. „Šokėja tamsoje“ galima laikyti savotišku to filmo tēsiniu, o dainininkės Björk suvaidinta emigrantė Selma gali būti tikra Beesus sesuo. Nes abi dėl meilės aukoją tai, kas kiekvienam žmogui brangiausia. Besė savo gyvybės kaina išgelbėjo mylimą vyra įšklastingos ligos gniaužtų. Selma

aukoja savo regėjimą, o vėliau ir gyvybę už galimybę išgydyti mylimą sūnų. Tik „Prieš bangas“ finalas žadino šį tą panašaus į kataras, o „Šokėjos tamsoje“ pabaiga verčia grąžyti rankas ir keikti likimą. Mėgstanti filmus Selma iš kino išeidavo anksčiau, nei ekrane nuvisdavo užrašas „Pabaiga“. Deja, jai pačiai likimo skirtą siužetą teko išgyventi iki paskutinio taško, už kurio tik – amžina tamso.

Kanų kino festivalyje filmas apdovanotas „Auksine palmės šakele“, o Björk pripažinta geriausia aktore.

Savaitgalis prie televizoriaus

Ar Angelų miestą tikrai valdo demonai?

Gediminas JANKAUSKAS

„Oskara“ už geriausią metų filmą pelnusi „Avarija“ (penktadienis, 21.30 val., Lietuvos ryto TV) atskleidžia ne taip dažnai akcentuojamą Los Andželės pusę. Angelų miestu vadintamas Los Andželas panašus į šiuolaikinį Babyloną, kuriamo seniai susipynė skirtinges rases, religijos, tradicijos ir pasaulėžiūros. Baltieji ir tamsiaodžiai, musulmonai ir žydai, katalikai ir be dievai, turuolių ir juodadarbiai, nusikalteliai ir policininkai. Jie gyvena vienoje šalyje, tačiau kiekvienas jaučiasi tarsi rezervate. Arba gerė, kuriame visi – nepakantumo ir prietarų įkaitai. Nenuostabu, kad iš nuolat kunkuliuojančio aistrų kaitilo neapykanta išsiveržia į laisvę. Ir sutramdyti ši piktos energijos džianą labai nelengva. Filmo autorių išvados nelinks mos: jeigu net Angelų miestą valdo demonai, vadinas, taikaus kultūrų sambūvio idėjai taip ir lemta būti vien nepasiekiamai iliuzija.

Cikle „Lietuvių kino aukso fondas“ pažiūrėsime jauno režisieriaus Artūro Pozdniako 1986 m. sukurta filmą „Kažkas atsitiko“ (šeštadienis, 19.00 val., LTV). Tai smagus šventinis kino „kokteilis“, ku-

riame dainuoja ir kvailioja trys devintojo dešimtmecio muzikiniai kolektyvai: „Artelė“ su Vytautu Kernagiui, „Fojė“ su Andriumi Mamontovu ir „Antis“ su Algirdu Kaušpėdu. Muzikiniai šio filmo „gabalai“ seniai tapo pirmaisiais lietuviškais klipais. Trims ryškiausiomis to laiko muzikiniams kolektyvams filme skirtos trys trys geras, gerai atspindinčios muzikantų individualybes. Pirmojoje dalyje „Žaidimai“ siaučia V. Kernagis ir jo „santechnikas iš Ukmurgės“. Antrojoje – „Šventės“ – triukšmingo fono koncerte Kalnų parke dominuoja A. Mamontovas. O trečiojoje dalyje „Sapnai“ „atrieda, atidunda“ A. Kaušpėdo zombiai.

Nuo pirmų kadrių „Muzika, su radusi mus“ (šeštadienis, 22.30 val., TV3) primena prieš keletą metų matytą jaudinamą dramą „Bilis Elijotas“, kurioje vienuolikmetis berniukas lanko bokso treniruotes, nors labai trokšta šokti baletą su mažosiomis „gulbėmis“. Laimė, Biliui pakako ryžto pasipriešinti tėvoriui, kad jo sūnus taptų „tikru vyru“, ir jis išskieptė bokso pirštines į baletą šokėjo uniformą. Didelė svajonė virto realybe, ir pasaulis pasipildė dar vienu laimin-

to nenorėdamas). Tolesni filmo ivykiai primena klaikų sapną, kuriaime apstu natūralizmo, ir šioje ne-krofilijoje, deja, paskęsta galimybė šizofreniškai istorijai suteikti įtaigios psichologinės metaforos pavidalą.

Kraupų sapnų realybėje išgyvėna ir filmo „Prieblanda“ (šeštadienis, 23.30 val., LTV) herojė. Sėkmės sulauskusi rašytoja Reičelė Karlson negali atsigauti po penkiamečio sūnaušs žūties. Kad užsimirštų, Reičelė vėl ima rašyti ir net persikrausto gyventi į nuošalų namą mažame žvejų kaimelyje. Tačiau netrukus čia prasideda siurpūs dalykai, kurie išgąsdina ir vietinius gyventojus, ir pačią Reičelę.

Nuostabus grožio „Naujojo pa-saulio“ (sekmadienis, 11.50 val., LNK) siužete kai kas atpažins istoriją, matytą JAV animaciniam filme „Pocahontas“. Taip vadinosi tikra girių mergina, kurios gylomis teka Amerikos čiaubuvių indėnų kraujas. Ją pavojingos kelionės į Naująjį kontinentą metu sutiko ir pamilo nutrukėti britų avantiūristas Džonas Smitas. Taip prasidėjo išpūdinga XVII a. istorija, netrukus tapusi tvirtu amerikietišku mitu.

„Nesunaikinamieji“ (sekma-

dienis, 21.45 val., TV3) pernai tapo ryškiu sezonu filmu vien todėl, kad jame susirinko septyni patys žymiausi kovinio kino aktoriai: Sylvesteris Stallone, Arnoldas Schwarzeneggeris, Bruce'as Willises, Jasonas Stathamas, Jetas Li, Mickey Rourke'as ir Dolphas Lundgrenas – tokios veiksmo kino kompanijos viename filme dar niekados nesame matę! Anksciau šie „supermenai“ su piktadariais kovojo kas sau ir asmeniniam kare prieš musikaltelius galėjo pasikliauti tik savo jėgomis arba patikimu partneriu. Rezultatai, kaip pamename, visada būdavo išspūdingi, o išdradingai įveiktų prieš tikslaus skaičiaus dažniausiai nepavykdavo suskaiciuoti ir su skaičiuoti. Todėl ši kartą bet kokias fantazijos ribas pranoksta ne tik pati didvyrių armija, bet ir jų nugalabučių prieš statistika.

Tikrasis faktas pagrįsta drama „Frostas prieš Nixoną“ (sekmdienis, 22.40 val., LNK) prasideda 1974 m. įvykių, nulėmusi trisdešimt septintojo JAV prezidento likimą, priminimui. Kai Richardas Nixonas paskelbė apie savo atsistatydinimą, žurnalistas Deividas Frostas vienam britų TV kanalui pasiūlė organizuoti didelį interviu su prezidentu. Šis sandėris naudingas abiem pusėms – Frostui reikia aukštoto reitingo, o Nixonui būtina susigrąžinti gerą reputaciją.